

Az amerikai demokrácia.

Dr. Szabó László
szociológiai vizsgálatairól

Dél-nyugat, 1928
HEGEDŰS SÁNDOR
Budapest, Magyarórázdi út 11.

AZ AMERIKAI DEMOKRÁCIA

ÍRTA

Dr. SZABÓ LÁSZLÓ

EGYETEMI MAGÁNTANÁR

DEBRECEN, 1928.

HEGEDŰS ÉS SÁNDOR IRODALMI ÉS NYOMDAI R.-T.
KIADÁSA.

George Washington

GEORGE WASHINGTON.

AZ AMERIKAI DEMOKRÁCIA.

I. Történeti előzmények.

Mikor Nagy Péter cár követének podgyászát Londonban egy vámtiszt megvizsgálta és ezzel Oroszországot megsértette, a cár levelet irt Anna királynőnek és azt követelte tőle, hogy küldje el neki az illető vámtisztnek a fejét. A királynő azt felelte, hogy a cárnak ezt a kérését nem teljesítheti, mert Angliában alkotmány van, *a polgárok szabadok* és vámkezelési szabálytalanságért nem lehet egy angol polgárt lefejezni. Péter cár ezt tudomásul is vette, de még egy levelet irt, amelyben „jóakarattal” figyelmeztette az angol királynőt: „Kedves Testvér, majd meglátod, hogy alattvalóidnak a szabadságával mire fogsz menni!” A cárok birodalma már nincsen, viszont Angliát nem törte össze polgárainak szabadsága.

Az angol polgár szabadsága azonban bármilyen nagy volt is, nem elégítette ki azokat az angolokat, akik az északamerikai angol gyarmatokban nagy jólétben és meglehetősen függetlenségben éltek. A XVIII. század közepén Amerika gazdagsága, műveltsége és polgárainak szabadságszeretete már annyira kifejlődött, hogy az európai angolok és az amerikai angolok egész politikai felfogása már lényegesen eltért egymástól. Miután arról, hogy a népnek mihez van joga és arról, hogy a polgárnak meddig terjed a joga és szabadsága, más volt az amerikaiak felfogása, mint az európai angoloké: az amerikai angolok megtagadták királyuknak az engedelmisséget, nem ismerték el többé az angol parlament törvényhozási jogát, sőt mi

több: megtagadták nemzetüket és nemzetiségüket és új nemzetté alakultak.

Amerikának a brit birodalomtól való elszakadását nem azok az események idézték elő, melyek a történelemben „amerikai forradalom”, vagy „amerikai szabadságharc” név alatt ismeretesek. Ez a hét évig tartó háború csak elmaradhatatlan következménye volt annak, hogy az amerikai angolok politikai vezéreinek fejében kialakult az a meggyőződés, amely szerint *itt e földön minden jognak és minden hatalomnak csak egy forrása van: a nép akarata.*

Az amerikai népet ma természetesen arra tanítják s a történeti könyvekben mi is azt olvassuk, hogy Anglia bizonyos erőszakos, jogtalan intézkedéseket léptetett életbe az amerikaiak ellen és ebből a tényből származtak azok a súrlódások, melyek az amerikai forradalmat vagy szabadságharcot létrehozták. Ezt mindenki megérti és természetesnek tartja, ellenben azokat az *eszméket*, melyekből az események megszülettek, már csak kevesen ismerik fel és kevesen értik meg. Pedig *azok az eszmék, melyekből az események fakadnak, fontosabbak, mint az események* és felismerésük tanulságosabb, mint az eseményeknek szemlélete. Ha csak az eseményeket nézzük, szereplőik közül az egyik ember valóságos ördögnek látszik, a másik valóságos angyalnak. De ha ismerjük a gondolkozásukat és megértjük cselekedeteiknek a rugóit, akkor többnyire azt tapasztaljuk, hogy nem ördögök, sem angyalok, hanem csak *emberek*, még pedig meglehetősen *egyforma emberek*.

A történelem nem igazolja azt a felfogást, hogy az angol király zsarnoksága és az angol parlament erőszakossága hajszolta bele az amerikaiakat a forradalomba. III. György nem volt zsarnok és az angol parlament nem volt erőszakos.

Az angolok hosszú és *nagyon* véres háborút vikeltek a franciákkal, akiket kivertek Kanadából és a mai Egyesült Államok északnyugati részéből. A franciák kiűzésének legtöbb előnyét az amerikaiak élvez-

ték. Mivel a békekötés után Angliának jelentékeny hadsereget kellett tartania Amerikában, hogy új birtokait s az amerikai népet az indiánok ellen védelmezhesse s nyomasztó államadóságait törleszthesse, az angol parlament 1765-ben törvénybe iktatta a „*bélyegilletéket*”. A keresztelő levélre, házassági bizonyítványra, számlákra és váltókra bélyeget kellett ragasztani. Mikor az Amerikában lakó angol gyarmatosok megtudták, hogy a bélyegilleték náluk is kötelező, e miatt nagyon felháborodtak. Pedig miről volt szó? Arról, hogy az amerikaiakat védelmező angol helyőrségek évi háromszázezer font sterlingbe kerültek, a bélyegilletékből pedig, melynek Amerikában határozottan honvédelmi jellege volt, legfőlegb százezer font évi jövedelmet lehetett várni, — nem beszélt Amerikában senki, ellenben egymást érték a népgyűlések, melyeken a bélyegilleték ellen tiltakoztak s a gyűléseket gyakran erőszakosságok követték: a katonákat, ha az uccán mutatkoztak, szidalmazták és inzultálták, az angol-párti bírák házáat feldúlták, stb. Oly erőteljes volt Amerika ellenállása, hogy az angol parlament és az angol király 1766 március 18-án *visszavonta* a bélyegilletékről szóló törvényt.

Oly hatalmasságok azonban, mint az angol király és az angol parlament, ha időnkint célszerűségből meghátrálnak is, nem szoktak lemondani olyasmiről, amire jogosítottnak érzik magukat. 1767-ben már törvényt hoztak arról, hogy az amerikai gyarmatosoknak vámot kell fizetniök a külföldről importált üveg, ólom, papir, tea és festék után; a törvény szerint e vámbevételből fizetik a korona amerikai tisztviselőit és az amerikai helyőrségek katonaságát. Az amerikaiak rögtön látták, miről van szó: a korona tisztviselői függetlenekké válnak a gyarmati képviselőtestületektől, mely addig fizette őket s állandó hadsereg fog ülni a nyakukon. A vámtörvényt tehát meg akarták hiúsítani s e célból a vámtörvényben megjelölt árukból semmit nem importáltak, hanem mindent csak csempészet útján szereztek be. Az angol király erre több ez-

redet küldött az amerikai gyarmatokba, ahol napról-napra gyakoribbakká váltak a katonaság és polgárság súrlódásai.

Három esztendő múlva az angol gyárosok és kereskedők, látva, hogy az amerikai piacot teljesen elvesztik, folyamodtak a parlamenthez, hogy az amerikai beviteli vámokat törölje el. Az angol parlament ezt 1770 március havában jórészt meg is tette; csupán a tea vámját tartották fenn „a parlament felsőbbségének jeléül és annak kifejezéséül, hogy a parlament jogosult a gyarmatok kormányzására”.

Az angolok, igen okosan, nagyon kis vámot vetettek ki a teára: fontonkint hat pennyt, úgy, hogy a Kelet-indiai Társaság, amelynek kezében volt az angol tea-kereskedelem, jóval olcsóbban kínálta áruját Amerikában, mint Londonban. Az angolok arra számítottak, hogy ez az olcsó ár az amerikaiaknak a vámmal szemben tanúsított ellenállását megtöri. Azonban rosszul számítottak. Mikor az első hajók megérkeztek a tea-szállítmánnyal New-Yorkba, Philadelphiba és Baltimoreba, olyan fogadtatásban volt részük, hogy azonnal visszafordultak Angliába. Mikor a bostoni kikötőbe megérkezett az első tea-szállítmány, a polgárság őrizet alá vette a hajót, az árut nem engedte kirakni és felszólították a kapitányt, hogy hajójával és szállítmányával menjen vissza Angliába. A kikötőből azonban egy hajó sem mehetett ki írásbeli engedély nélkül, a királyi kormányzó pedig, aki az engedély aláírására egyedül volt jogosult, kijelentette, hogy a hajónak nem ad távozási engedélyt és hogy másnap a katonasággal kirakatja a teát a vámházba. Erre azonban nem került a sor, mert amint besötétedett, negyven-ötven bostoni polgár indiánnak öltözve éktelen csatazajjal megtámadta a hajót, a tiszteket és legénységet megkötözte s a teát, mely háromszáznegyvenhét nagy ládába volt csomagolva, a tengerbe dobta. Ez volt a híres „bostoni tea-parti”, melyet ma is emlegetnek úgy Amerikában, mint Angliában.

Az angol király és a parlament *lázadásnak* nyilvánította a Bostonban történeteket s a parlament egyszerre öt törvényt is hozott a lázadó gyarmatosok megbüntetésére és megfélemlítésére. Az első törvény a bostoni kikötőt elzárta mindaddig, míg az elpusztított teát Boston város polgársága meg nem fizeti. Egy kikötővárosra nem lehet érzékenyebb büntetést kiszabni, mint ha kikötőjét bezárják. Boston Massachusetts „gyarmat” fővárosa volt; a gyarmat alkotmányát megállapító királyi szabadság-levelet (*charter*) a parlament lényegesen módosította, úgy, hogy az önkormányzati jogokból jóformán semmi sem maradt s a gyarmat új fővárosává Boston helyett Salem városkát jelölték ki. Egy harmadik törvény elrendelte, hogy ha Massachusetts gyarmat területén a Korona valamely tisztviselője ellen főbenjáró bünt követ el valaki olyankor, mikor a tisztviselő a megzavart rend helyreállításán fáradozik, a vádlott felett a gyarmat területén kívül kell ítélni. A negyedik törvény szaporította a helyőrségeket, az ötödik pedig Kanada gyarmat területét kiterjesztette nyugatra és délre az Ohio és a Mississippi folyókig, holott ezekre a területekre Massachusetts is igényt tartott s az egész Kanada területén ismét életbeléptette a francia törvényeket, melyek ott érvényben voltak, míg Kanada a franciáké volt. Ez is rendkívül nyugtalanította a massachusettsi gyarmatosokat, mert a francia törvény elismerte a római katolikus egyházat, a massachusettsiek pedig nem tűrték meg maguk között a katolikusokat.

Amikor Gage tábornok, az új kormányzó megérkezett Bostonba, sok katonasággal s a kikötőt tényleg bezárta, az amerikaiak között igen nagy volt az izgalom. A nép nagy többsége óriási veszedelmet látott az új angol törvényekben s az összes amerikai gyarmatok képviselői 1774 szeptember 5-én „kongresszusra” gyűltek össze Philadelphiában, hogy a közös veszéllyel szemben a közös védekezés módjáról tanácskozzanak. A kongresszus első eredménye: a „Jo-

gok kinyilatkoztatása” (*Declaration of Rights*), melyben a gyarmatok népe előadja, hogy melyek azok a jogok, melyek őt megilletik és amelyekhez ragaszkodik, a második eredmény pedig az összes gyarmatok szövetsége (az iratok ekkor még csak *Association-tól* beszéltek), melyre, úgymond a szövetségi irat, „az Erénynek, a Becsületnek s országunk Szeretetének szent kötelékei bírtak rá bennünket”. Elhatározták azt is, hogy semminő angol árut nem vásárolnak. Feliratban értesítették az angol királyt, hogy Massachussetts népének ellenállását helyeslik és hogy az esetben, ha az új törvényeket a király Bostonban végre akarja hajtatni, az egész Amerika támogatni fogja Massachussetts ellenállásában. Ez más szóval annyit jelentett, hogy ha Anglia ragaszkodik az új törvényekhez, melyeket a bostoniak megbüntetése céljából hoztak, akkor *háború lesz Amerika és Anglia között*. Az angol parlament erre megállapította, hogy Massachussetts *fellázadt*, megtiltott minden közlekedést ezzel a gyarmattal s a newfoundlandi vizekről az amerikai halászatot elűzte.

Gage tábornok 1775 április havában arról értesült, hogy Concord városában, mely nem messze van Bostontól, a lázadók hadianyag-raktárakat létesítettek. Mivel a tábornoknak parancsa volt arra, hogy a lázadók két vezető emberét, Samuel Adamsot és John Hancockot fogassa el és szállíttassa Londonba és arról értesült, hogy ezek az emberek a Concordba vivő ut mellett Lexington városkában vannak, április 19-én hajnalban nyolcszáz katonát küldött Adams és Hancock elfogatására és a concordi hadiszer-raktárak elpusztítására. Az amerikaiak azonban értesültek róla, hogy mi készül, Adams és Hancock még idejében kezeket oldott s a hadiszereket is még jókor elvitték Concordból. Mikor szürkületkor a katonaság Lexington elé ért, a városka előtti mezőn mintegy nyolcvan „lázadó” csoportosult. A katonák parancsnoka felszólította őket, hogy oszoljanak szét. Mivel nem engedelmeskedtek, a katonaság sortűzet adott; a lázadók kö-

zül hét meghalt, kilenc megsebesült, a többi szétszaladt. Ezzel kezdődött meg az angol-amerikai háború. Mikor a kiküldött katonaság Concordban nem talált semmi hadiszert és visszaindult Bostonba, a lexingtoni összecsapásnak már híre futott a környéken. Mindenki fegyvert, vasvillát ragadott, a katonaság után rohant és mire visszaért a csapat Bostonba, alig egy pár tucat emberből állott, — a többi sebesülten feküdt az országúton s a halottak száma meghaladta a háromszázat. Az amerikai gyarmatosok néhány nap alatt tizenhatezer embert állítottak fegyverbe s az angol táborok ki sem mozdulhatott Bostonból.

1775 május havában Philadelphiában összeült a *második kongresszus*, melyre az összes amerikai gyarmatok kiküldtek képviselőket. A kongresszus „*átvette az ország kormányzását*” és a különböző kormányzati ügyek elintézésére bizottságokat alakított, hat esztendőre. Elhatározták, hogy „*kontinentális hadsereget*” alakítanak, hadiszereket vásárolnak s a hadsereg főparancsnokává megválasztották George Washington angol királyi ezredest, ki a kongresszuson a virginiai gyarmatosokat képviselte. Washington nagy tehetséggel indította meg a hadjáratot az angol csapatok s azon gyarmatosok ellen, akik, mint például North Carolinában a skótok, az angol királyhoz hűek maradtak.

A kongresszus elvileg állandóan együtt volt, de a hadjárat elején ritkán tartott ülést. Az 1776 június 7-iki ülésen Henry Lee, Virginia egyik követe határozati javaslatot terjesztett elő, amely szerint „*ezek az Egyesült Gyarmatok legyenek szabad és független Államok és jog szerint azoknak is kell lenniök*”. E körül igen nagy vita indult meg. A kongresszus vezetői egyhangú határozatot óhajtottak. Az öreg Benjamin Franklin így fejezte ezt ki: „Vagy mindnyájan szeretettel és lelkesedéssel csüngünk ezen az eszmén együtt, vagy különben egyenkint fogunk lógni.” Julius 2-ikán megszavazták a függetlenségi határozatot, melyhez minden gyarmat hozzájárult, kivéve New-

Yorkot. A függetlenségi nyilatkozat megfogalmazásával megbízták Thomas Jeffersont s a *Declaration of Independence* szövegét július 4-ikén megszavazta a kongresszus. Ezzel a határozattal jöttek létre az Amerikai Egyesült Államok.

Mielőtt azokat az eszméket vizsgálnék, amelyeknek hatása alatt az itt vázolt események lejátszódtak s amelyek végül a Függetlenségi Nyilatkozatiban, a világ lecszebb és legfontosabb állam-okmányában öltöttek klasszikus formát, meg kell ismerkednünk azokkal az emberekkel is, akik ezeknek az eszméknek a hordozói voltak.

Kétségtelen, hogy ezek mind nagy emberek voltak, nagy államférfiak, kik méltók voltak ahhoz a nagy korszakhoz, amelyben éltek. Egyéniségüket tanulmányozni érdemes és e tanulmányozás közben legelőször arra jövünk rá, hogy *nagy államférfiak csak a szabadság légkörében fejlődhetnek ki*, míg a korlátozott jogok korszakának államférfiai, ha alattvalóik részéről a caesarok olcsó apothéozisában részesülnek is, mindig jelentéktelen egyéniségek s az igazi államférfiak klasszikus vonásait teljesen nélkülözik. Az amerikai nemzet megalkotói annyi szabadságot élveztek, mint az ő korukban az anyaországnak, Angliának a polgárai; a szónak és a sajtónak szabadsága náluk ugyanaz volt, mint Angliában, pereikben szintén esküdtszék ítélkezett, úgy, mint az anyaország polgárainak pereiben s nem azért indultak harcba, hogy új jogokat vívjanak ki, hanem hogy a régi jogokat, régi szabadságukat megtarthassák. A gyarmatok képviselőtestületeiben (*assembly*), majd ezeknek feloszlata után a városi népgyűléseken (*town meeting*) egészen szabadon beszélhettek, kifejthették eszméiket s nagy szónokokká és kiváló politikusokká fejlődhettek. A mi nagy államférfiaink (Széchenyi, Kossuth, Deák, Eötvös) ugyan nem a szabadság korszakában fejlődtek nagy embereké, de az ő fejlődésük idején az a kiváltságos osztály, amelyhez tartoztak, teljes szabadságot élvezett, volt parlament, amelyben szabadon beszélhettek és

szabad volt a választás. Egyedül a sajtó szabadságát nem élvezték kifejlődésük idején a mi nagy államférfiaink, de ennek hiányát nem is nagyon érezték, mert politikai programjuk oly mérsékelt volt, hogy megfért a cenzúra keretein belül, — másrészt pedig akkor, amikor a nép óriási többsége ki van zárva a politikai jogok gyakorlatából, a sajtó szabadsága sokkal kevésbé fontos, mint a parlament és a megyegyűlés szólás-szabadsága.

Az a szabad légkör, melyben az amerikai kolonisták éltek, lehetővé tette, hogy Benjamin Franklin, a philadellphiai nyomdász lapja, a *Philadelphia Gazette* útján hazájának intelligenciáját jobban megtanítsa a maga jogaira, mint bármelyik egyetem. (Hogy az egyetemek ne nehezteljenek ezért a konkurenciáért, talán azért alapította meg Franklin az *University of Pennsylvania-t*.) A történelem ítélete szerint ő vívta ki az amerikai nemzetnek a léthez való jogát tollal, George Washington pedig karddal. A szabadságharc megkezdéséig Washingtonnak nem volt szerepe hazája politikai történetében; gazdag ültetvényes volt Virginiában, ahol úgy élt, mint egy arisztokrata. A franciák elleni hadjáratban részt vett s vitézségével és tehetségével ezredesi rangig emelkedett. Az 1774-iki „kontinentális kongresszusnak már tagja volt, de még nem politizált. Nem olyan egyéniség volt, mint Franklin, aki még a kávéházban, pipaszó mellett is taníttatta, bátorította és lelkesítette polgártársait. Később, amikor Washington már szinte diktátori hatalommal rendelkezett, nemcsak óriási energiát, de bámulatos önmérsékletet is tudott tanúsítani s óvakodott attól, hogy magának politikai okból ellenséget szerezzen. De ő már csak a tetőt húzta rá arra az épületre, melynek alapjait oly emberek rakták le, mint Samuel Adams, akinek; életében ez volt a mellékneve: *the Man of the Town meeting*, „a városi népgyűlés embere”, — mert szónoklatával mindig meggyőzte a népgyűlés közönségét. Az amerikai történelem ma ezen a néven emlegeti: *Father of the Revolution*, „a forradalom atyja”. A massachussettsi kép-

viselőtestület jegyzője volt s e kolónia feliratait, kiáltványait és körleveleit mind ő fogalmazta. A pennsylvaniai John *Dickinson* is óriási hatást gyakorolt az amerikai népre Gazda Levelek (*Farmer's Letters*) címmel kiadott röpiratait útján, melyekben igen világosan és egyszerűen példákat hozott fel Anglia történetéből arra, hogy mit csináltak a régiek, mikor azt látták, hogy valamely joguk veszélyben forog. Az amerikai történelem 'a forradalom szónoka' címét Patrick *Henry* virginiai ügyvédnek adományozta, ki valóban, nemcsak minden időknek egyik legnagyobb szónoka, hanem egyszersmind a polgári erények mintaképe is volt. Amerikának az angol parlamenthez való viszonyát jogtudományi szempontból a massachussettsi James *Otis* tisztázta, annyira, hogy az amerikaiak politikai eszméi elől még Angliában sem lehetett egészen elzárkózni s az angol parlamentben nem kisebb emberek szólaltak fel az amerikai álláspont védelmére, mint William *Pitt* és *Burke*.

Az ügy jogi megalapozása oly tiszta volt, hogy az amerikai nép nagy többsége igazságosnak és szentnek tartotta; Amerikának már három millió angol kolonistája volt, ezek gazdagok voltak, volt egy kitűnő hadvezérük, aki mint államférfiú is egészen kivételes képességekkel volt megáldva, — az amerikaiak ügyének tehát győznie kellett.

Sam Adams

SAMUEL ADAMS.

II.

Ellentétek az angol és amerikai felfogás között.

Az amerikai szabadságharc kitörése előtt tizenhárom angol gyarmat volt Amerikában. Ezeknek a közjogi helyzete különböző volt és három csoportba lehetett sorozni őket.

1. *Charter Colony*, azaz alkotmány-levéllel bíró gyarmat volt Massachussetts, Connecticut és Rhode Island. Az alkotmány-levelet egy társaság kapta az angol kormánytól s ezekbe a gyarmatokba a király nevezett ki kormányzót.

2. *Proprietary Colony*, magántulajdonban levő gyarmat; ilyen volt Pennsylvania, Delaware és Maryland; ezeket a gyarmatokat magánosoknak adományozta a király.

3. *Királyi tartomány* volt New-Hampshire, New York, New Jersey, Virginia, Észak-Carolina, Dél-Carolina és Georgia. Később Massachussetts is „királyi tartomány” lett.

Minden gyarmatnak volt egy képviselőtestülete (*assembly*), mely *törvényeket hozott és megállapította az adókat*. A törvényeket előbb a kormányzó hagyta jóvá, azután pedig az angol király. Mindenütt érvényesült a helyi autonómia is: a legkisebb telepek is valamely „városhoz” tartoztak közigazgatásilag s ha a telep házainak száma elérte az ötvenet, a telep önálló várossá alakulhatott. A városi „közgyűlést” inkább népgyűlésnek nevezhetnők, mert a közgyűlésnek tagja volt minden felnőtt férfi, választás nélkül. Massachussetts törvényhozó testületét eredetileg a gyarma-

tot birtokoló társaság részvényesei választották s a nép ebbe bele is nyugodott, míg adókat nem vetettek ki; amikor azonban egy erőd építésének költségeire adót állapítottak meg, a nép ez ellen tiltakozott, mert még élt az emlékezetében az a jogi elv, hogy „*angol polgárokat beleegyezésük nélkül nem lehet megadóztatni*”. Hogy a vizsálynak véget vessenek, a részvényesek által választott törvényhozó testület megmaradt ugyan, de a nép is választott egy külön képviselőtestületet, amelybe minden város két-két tagot küldött. Ez 1644-ben történt s a kétkamarás rendszer olyan jól bevált, hogy másfél évszázad múlva, amikor az Egyesült Államok alkotmányát csinálták, a massachusettsi törvényhozást vették mintának.

Az amerikai gyarmatok törvényhozásai természetesen minden intézkedésükben az anyaország törvényeit követték; az angol jogot egyszerűen átültették és csak oly mértékben módosították, amennyire a helyi körülmények miatt feltétlenül szükséges volt. Az anyaország törvényhozói *nem tudhatták, hogy az amerikai gyarmatoknak mik a szükségletei*. — Londonban csinálni törvényeket Amerika számára: képtelen gondolat volt. Különben sem sokat törődtek Amerika sorsával, hanem csak azt követelték, hogy a hajózási törvényeket megtartsák. Ezeknek az volt a lényege, hogy mindent Angliából kell hozatni, amit Angliában kapni lehet és az amerikai árut csak angol kikötőben lehet eladni. Ez ellen Amerika nem is tiltakozott — természetes dolognak tartották ezeket a rendelkezéseket akkor, amikor minden amerikai gyarmatos angol polgárnak érezte magát.

Miután már több, mint ötszáz év óta minden angol abban az alkotmányjogi meggyőződésben élt, hogy „a népet csak saját beleegyezésével vagy képviselőinek beleegyezésével lehet megadóztatni”, az 1765-iki bélyegilleték-törvényt az egész Amerika jogosulatlanul és zsarnoki intézkedésnek tartotta. Franklin is azt írta róla, hogy „*a Szabadság napja ezzel leáldozott*”. Angliában senki sem tarthatta sérelmesnek a törvényt,

mert az angol nép képviselői hozták; Amerikában azonban mindenki sérelmesnek tartotta, mert meghozatalában sem maga az amerikai nép, sem az amerikai nép képviselői nem vettek részt. A bélyegilleték-törvénnyel szemben az amerikai gyarmatok első kongresszusa így határozta meg a maga jogi álláspontját:

A gyarmatok népe Nagy-Britannia képviselőházában nincsen képviselve, miután a képviselőház tagjainak választásánál a gyarmatoknak nincsen szavazati joguk.

Alkotmányosan adót kivetni a gyarmatosokra nem lehet másként, mint saját törvényhozásaik útján.

Mikor egy esztendő múlva az angol parlament kénytelen volt az amerikaiak ellenállása folytán visszavonni a bélyegilletéket, a parlament egyidejűleg a következő határozatot hozta:

A király, a parlament tanácsára, teljesen jogosult oly törvényeket hozni, amelyek Amerikát is kötelezik minden néven nevezhető ügyben.

A gyarmati törvényhozó testületnek azon határozatait, melyek tagadják, hogy a parlament adókat vethet ki a gyarmatokra, törvénytelenek és forradalmiak.

Tehát akörül forgott a nagy vita, hogy az angol parlament vethet-e ki adót az amerikaiakra, vagy sem? Ennek az elméleti kérdésnek azonban gyakorlati háttere is volt.

Akkor, amikor ez a nézeteltérés keletkezett, az angol parlament még Anglia népét sem képviselte, nemhogy Amerika népét is képviselte volna. A választó kerületek igen aránytalanok voltak: egészen kis falvak vagy városkák két-háromszáz lakója külön kerületet alkotott s a nagy ipari központok százezer városi lakója szintén csak egy kerületet alkotott. Ezt a hibás rendszert kihasználta úgy a király, mint kormánya. III. György nem a népre akart támaszkodni,

hanem „barátaira”. Egész nyíltan is „*a király barátai*”-nak nevezték magukat azok az urak, kik egymás között elosztották a miniszteri tárcákat és a jobb hivatalokat. A korrupció óriási arányokat öltött és kiirtását nem lehetett várni sem a királytól, sem a parlamenttől, melynek a demokrácia iránt semmi érzéke nem volt. A nagy Pitt nyíltan megmondta, hogy *nem az angol parlament álláspontja felel meg az angol alkotmánynak, hanem Amerika álláspontja* és ha Amerika vesztes lesz ebben a konfliktusban, akkor összedől az angol alkotmány is, mert „Amerika karjai közt az angol alkotmány oszlopával fog összeesni”. Nem így történt: Amerika győzött és megmentette azokat az alkotmányjogi elveket, melyeket az angol nép századokon át megszokott, a XVII. században egy igen véres forradalom árán is megvédelmezett, a XVIII. század közepén pedig *egy korrump kormányzati rendszer uralma alatt a közöny és a züllés lejtőjére jutva már elfelejtett.*

Sem III. Györgynek, sem minisztereinek nem volt szándéka az amerikaiakkal kegyetlenül bánni; elnyomástól az ameriaknak nem kellett tartani. Miért mentek el tehát egészen a forradalomig? *„Mert el voltak rá szánva, hogy nem engedik meg, hogy bárki is pénzt vegyen el tőlük a beleegyezésük nélkül és mert követelték, hogy a helyi kormányzat valóban az övék legyen és azt tegye, amit ők akarnak.”* így ta-
n'tják az amerikai iskolákban. (Az idézet egy amerikai középiskolai tanár könyvből való.)

Azonban ha „elvi okokból” harcolt végig Amerika egy hét évig tartó igen véres háborút, akkor ezeknek az elvi okoknak még súlyosabbaknak kellett lenniök.

Benjamin Franklin

BENJAMIN FRANKLIN.

III.

A jog és a közhatalom eredete.

Az amerikai nemzet Függetlenségi Nyilatkozata annak a kijelentésével kezdődik, hogy *minden népnek illik respektálnia az emberiség véleményét*. Nemcsak egy ország határain belül van közvélemény, és amiként az egyes emberre nézve nem lehet közömbös, hogy öt tisztességes embernek tartják-e vagy sem, úgy a népeknek is illik figyelemmel lenni arra, hogy cselekedeteikről vagy mulasztásaikról mit gondol az egész emberiség, vagy legalább annak a civilizált része? Az amerikai nép „illedelesen respektálta” az emberiség véleményét, és elmondotta a Függetlenségi Nyilatkozatban, hogy miért vált külön az angol nemzetől. Huszonhét pontban foglalták össze azokat a súlyos alkotmányjogi sérelmeket, melyeket III. György király uralkodása alatt el kellett szenvedniök s ezzel böven megokolták azt, hogy miért szakítottak Angliával. A sérelmek elsorolása előtt azonban egy *elvi nyilatkozatot* is tettek, melyben az amerikai nemzet *politikai hitvallását* fejtették ki. Ez a nyilatkozat így szól:

„Mi maguktól érthetőnek tartjuk ezeket az igazságokat: — Hogy minden ember egyenlőnek van teremtve; hogy az embereket Teremtőjük felruházta bizonyos elidegeníthetetlen jogokkal; hogy e jogok közé tartozik az élethez, a szabadsághoz s a boldogulásra irányuló törekvéshez való jog; hogy e jogok biztosítása céljából az emberek között kormányok létesültek, melyeknek jogos hatalma a kormányzottak

beleegyezéséből ered; hogy valahányszor a kormánynak bármely formája veszélyezteteti ezeket a célokat, a népnek joga van a kormányt megváltoztatni vagy megszüntetni és helyette új kormányzatot létesíteni, az új kormányzatot olyan elvekre alapítva és annak hatalmát úgy szervezve meg, hogy a legnagyobb legyen biztosságuk és boldogságuk elérésének a valószínűsége. Az okosság természetesen azt fogja parancsolni, hogy csekély és átmeneti okok miatt a régóta fennálló kormányzatot ne változtassuk meg és ennek megfelelően, minden tapasztalat azt bizonyította, hogy az emberiség inkább hajlandó tűrni, míg a bajok tűrhetőek, mint felszabadítani magát azoknak a formáknak az eltörlésével, amelyeket már megszoktak. Ha azonban a visszaéléseknek és jogtöréseknek hosszú sorozata, változatlanul ugyanarra a célra irányulva, elárulja azt a szándékot, hogy abszolút zsarnokság alá akarják vetni őket, úgy joguk és kötelességük, hogy az ilyen kormányt rázzák le magukról s gondoskodjanak róla, hogy jövődő biztosságuk felett mások örködjenek.”

Az Egyesült Államoknak alig van olyan polgára, aki az itt közölt szöveget betűről-betűre el ne tudná mondani; az elemi iskolában minden gyermeket épen úgy megtanítanak a Függetlenségi Nyilatkozat szövegére, mint ahogyan nálunk megtanítják a keresztény gyermekeiket a Miatyánkra; s aki *felnőtt* korában lép az Egyesült Államok állampolgári kötelékébe, fölesketése előtt tartozik vizsgát tenni az amerikai alkotmány ismeretéből és e vizsga keretében köteles a Függetlenségi Nyilatkozat szövegét szóról-szóra, hiba nélkül fölmondani.

Ez a Függetlenségi Nyilatkozat az amerikai demokrácia legelső alapköve; kifejezésre jut benne, hogy

1. az egyik ember nem születhetik több joggal, mint a másik;
2. a népnek vannak olyan jogai, amelyeket nem lehet tőle elvenni;

3. a kormányzatnak minden hatalma a néptől ered;
4. a népnek joga van a kormányzatot megváltoztatni, ha kormányzat veszélyezteti az életet, a szabadságot, vagy a boldoguláshoz való jogot;
5. ha azonban a bajok csekélyek vagy átmenetiek, a kormányzat megváltoztatásának jogával élni nem szükséges, hanem inkább tűrni kell a népnek.

A Függetlenségi Nyilatkozatot Thomas Jefferson fogalmazta, Amerika egyik legnagyobb államférfia, kit kétszer is megválasztották az Egyesült Államok elnökévé. Kétségtelen, hogy Jefferson rendkívül tehetséges ember volt s ha arra utalunk, hogy a Függetlenségi Nyilatkozat alapelvei nem tőle erednek, hanem már évek óta benne voltak az amerikai nép köztudatában, ezzel nem Jefferson jelentőségét akarjuk kisebbiteni, hanem az általa megfogalmazott elvek jelentőségét akarjuk fokozni. Csaknem két évvel a Függetlenségi Nyilatkozat előtt, 1774 augusztus 17-én, James Wilson, Pennsylvania egyik küldötte a következőket mondta: „Természetüknél fogva az emberek mind egyenlők és szabadok; senkinek sincs joga a másik felett bárminő hatalmat gyakorolni annak a beleegyezése nélkül; minden törvényes kormányzat azoknak a beleegyezésén alapul, akik annak a kormányzatnak alá vannak vetve; ezt a beleegyezést azért adták az emberek, hogy a kormányzat útján több jólétet biztosíthassanak maguknak, mint amennyit a független és kötelék nélküli természetes állapotban elérhetnének. Ebből az következik, hogy a társadalom boldogulása minden kormányzatnak a legelső törvénye.” Ebben már benne vannak a Függetlenségi Nyilatkozat alapelvei. Több, mint valószínű, hogy ezeket az elveket más szónokok is gyakran hangoztatták és Jeffersonnak csupán írásba kellett foglalnia azt, amiről tudta, hogy az az egész kongresszusnak a véleménye.

A Függetlenségi Nyilatkozatnak az az alapelve, hogy minden hatalom a néptől ered, némi magyarázatra szorul. Webster, Amerika legnagyobb államjoga-

sza, mikor az Egyesült Államok legfőbb bírója volt, egy híres pörben így magyarázta meg a közhatalomnak a népakaratból való eredését: „A nép nem intézkedhetik naponként mint nép, — valami kormányzatot kell létesíteni, melyre a nép a maga szuverén hatalmából átruház annyit, amennyi az intézkedéshez szükséges. Nem lenne praktikus dolog, ha a nép közvetlenül gyakorolná akár a törvényhozó hatalmat, akár valamely más hatalmát, — a nép e hatalmát a nép képviselőinek kell gyakorolniuk. A képviselőlet alapja a szavazati jog. Annak a jognak a révén, hogy képviselőket választhat, minden választó részt vesz a szuverén hatalom gyakorlásában. Minden választónak része van a politikai hatalomban, ha szavazatával beleszólhat a hatalom gyakorlásába. Itt kezdődik a hatalomnak a jogosultsága, — ez az a mód, ahogyan a hatalom kiindul a forrásából s átmegy a törvényhozás, a bíróságok és a kormány kezébe. A szavazás révén az egyének hatalma átszáll a megbízottjaira. Ehhez járul még két nagy elve az amerikai rendszernek; az egyik az, hogy *a szavazati jogot meg kell óvni, meg kell védelmezni és biztosítani kell az erőszakkal és a csalással szemben*; a másik pedig az, hogy a szavazati jog gyakorlását előzetesen törvény útján kell szabályozni, hogy *szavazhasson minden egyes ember, aki jogosult szavazni, hogy szavazata számítson és hogy a választó polgártársaival együtt gyakorolhassa a népszuverenitásnak azt a részét, mely az ő személyét megilleti!!!*

Az amerikai felfogás szerint a szavazati jog nem korlátlan. Webster a Luther—Borden-pör ítéletében, melyből az imént idéztünk, a szavazati jog korlátozásáról a következőket mondja: „A nép gyakran korlátozza önmagát s határokat szab a saját hatalmának, hogy az általa létesített intézményeket biztosítsa a többség hirtelen, ötletszerű intézkedései ellen. A nép alkotmánya útján korlátokat szabhat úgy a választók, mint a megválasztottak kvalifikációja tekintetében.” Az amerikai demokráciának tehát *nem feltétlen köve-*

telménye az, hogy mindenki választó és mindenki választható legyen, sem az, hogy minden kérdésben egyszerű többséggel bármikor dönthessenek, de feltétlen követelménye az amerikai demokráciának az, hogy minden választónak a szavazati jogát meg kell védeni és biztosítani kell minden erőszakkal és minden csálással szemben.

Nem érdektelen az a kérdés, hogy hogyan viszonylik egymáshoz *az amerikai és a magyar felfogás* a népszuverenitás tekintetében? A szuverenitás körül a század elején nagy viták folytak a magyar politikai életben, pedig a helyzet jogilag tiszta volt, csak politikailag volt bonyolult. A király természetesen szuverénnek tartotta magát és nem is volt Magyarországon senki, aki a királyi szuverenitást tagadta volna. Viszont az egész nemzet egyet értett abban, hogy királyaink szuverén hatalmukat a nemzettől kapták: a királyt a nemzet iktatja be hivatalába, mert csak a nemzet képvisellete, az országgyűlés koronázhatja meg a királyt, úgy, hogy ennek az ünnepi aktusnak az elvégzésére az országgyűlés valakit kijelöl. Minden politikai párt egyetértett abban, hogy a nemzet is szuverén. (A „nemzet” helyett természetesen ezt a kifejezést is használhatjuk: „az ország népe”.) A király a nép-szuverenitást nem akarta elismerni, — de azért mégis érvényesült a népszuverenitás, mert törvényeket alkotni a nép képviselői nélkül nem lehetett. A király az egyes, azaz a királyi szuverenitás, a nemzet pedig a kettős, azaz: a királyi és a nép-szuverenitás alapján állott. Végül Széli Kálmán miniszterelnök talált egy formulást, amelyet úgy a király, mint a nemzet elfogadott; ez a formula így szólt: „Magyarországon minden jog forrása a törvényhozásban megnyilatkozó nemzeti akarat.” Ez nem jelentette sem a királyi szuverenitást, sem a nép-szuverenitást, hanem e kettőnek egyesítését, mert a törvényhozáshoz úgy a király hozzájárulása, mint a nép képviselétének hozzájárulása szükséges volt. A Széli-formula szerint az összes jogok forrásának, a „nemzeti akaratnak” két

alanya volt: a király és a törvényhozó testület s a Széli-formula szerint ez a kettő együtt alkotta a „nemzet”-et. Ez a mesterkélt okoskodás természetesen nem állja ki a kritikát, de ma nincs is a dolognak semmi jelentősége, mert egészen nyilvánvaló, hogy amikor király nincsen, akkor Magyarországon sincs másnak szuverenitása, mint a népnek, azaz nincs semmi más forrása a jognak és hatalomnak, mint csupán a nép-akarat. Az amerikai demokráciának az az elve tehát, hogy minden hatalom a néptől ered, *elméletileg* azonos a magyarországi mai állapottal. A nép-akarat *gyakorlati* érvényesülése Amerikában és Magyarországon persze ma is különböző.

P. Henry

PATRICK HENRY.

IV.

Az amerikai nép természetes jogai.

Az amerikai felfogás szerint „abszolút jog” nem létezik, mert az amerikai így gondolkodik: „Az, amihez jogom van, az enyém; és az a dolog nem lesz jobban az enyém akkor sem, ha a jogomat abszolútnak nevezem.” Az amerikai tehát nem azért nem fogadja el az „abszolút jog” elméletét, mintha minden jogot relatívnek, módosíthatónak vagy megtagadhatónak tartana, hanem azért, mert az ő gondolatvilágában a „jog” olyan erős, hatalmas, kényszerítő valami, aminek erejét semmiféle jelzővel fokozni nem lehet) Ellenben szokásos Amerikában és nagyon praktikus is a jogoknak a következő osztályozása: 1. természetes jogok; 2. polgári jogok; 3. politikai jogok.

A *természetes jogok* a Függetlenségi Nyilatkozatban fel vannak sorolva; ezekkel a jogokkal szemben, mint egy hírneves bíró, Mr. Whipple mondotta, „a társadalomnak nincs egyéb dolga, mint hogy meg kell azokat védelmeznie”.

Polgári jog például a tulajdonhoz való jog; a polgári jogok mindenkit egyformán megilletnek s a bíróság útján érvényesíthetők.

A *politikai jogok* a „gyakorlati hasznosság” szempontjából alakulnak és módosulnak. Ha például a szavazati jog is természetes jog, vagy polgári jog volna, akkor mindenkit megilletne, a kiskorúakat is.

A *szabadsághoz való jog* a természetes jogok közé tartozik, de ez nem jelenti azt, hogy ez a jog nem korlátozható. A törvényhozás korlátokat állíthat

oda, ahova a természet nem állított korlátokat. A természetben szabadon jár-kezel az ember, ellenben Amerikában is korlátozzák mozgási szabadságukban a bűntetteseket és a közveszélyes elmebetegeket. Emberi szabadságom tehát Amerikában sem abszolút, de szabadságom gyakorlását és élvezetét növeli az a tény, hogy korlátozva van sok olyan embernek a szabad mozgása, aki rám nézve veszélyes lehetne. A szabadságnak az ilyen korlátozása azonban nem *politikai célszerűségből* történik, hanem *kényszerűségből*, — nevezetesen a *közbiztonság fenntartásának kényszerűségéből*.

Az amerikai felfogás szerint, mely a Függetlenségi Nyilatkozatban is kifejezésre jut, természetes *joga van mindenkinek boldogulását ott és úgy keresni, ahogyan jónak látja*. A boldogulásra való törekvés *természetes jog*, melyet *politikai szempontból szabályozni nem szabad*. Ebben benne van, hogy politikai, gazdasági, stb. szempontokból nem szabad korlátozni a boldogulásra való törekvést, — nem szabad senkinek útjába akadályt gördíteni, ha valamely tisztességes pályán akarja boldogulását keresni. A politikának nem lehet beleszólása sem a tanulás szabadságába, sem abba, hogy valamely életpályán esetleg többen keresik már a boldogulásukat, amint azt valamely politikai párt, vagy társadalmi osztály szükségesnek tartja.

Az emberi *egyenlőség* proklamálása a Függetlenségi Nyilatkozatban egy egészen új jogi rendszernek vált az alapjává. Az egyenlőség proklamálása teljesen egyértelmű volt a személyi szuverenitás megszüntetésével és annak az elvnek a megtagadásával, melyen az angol jogrendszer felépült, amely szerint „a törvény egy felsőbb hatalom által előírt szabály”. Az amerikai szabadságharc lehetetlenné tette, hogy „egy felsőbb hatalom”, akár az angol király, akár az angol parlament, akár e kettő együtt törvényeket hozzon Amerika számára. Ebben a „felsőbbégi elvben”, melyből az angol törvények származnak, helyesen ismerte fel

James Wilson, a függetlenséget proklamáló kongresszus tagja „az Isten kegyelméből való király” törvényalkotó jogának csiráját és vele szemben igen szabatosan fejezte ki az amerikai demokrácia álláspontját, mikor mint bíró egyik ítéletének híres, sokszor idézett megokolásában ezeket mondta: *Az egyenlőség és igazságosság tiszta forrásából eredő törvényeknek azoknak a beleegyezésén kell alapulniok, akiknek az engedelmisségét elvárják.* Törvényeink mögött a *szuverént,* ha visszamegyünk egészen a törvények forrásáig, *az amerikai polgárban* kell megtalálnunk.”.

Amerikának vannak törvényhozó testületei, de ezek *nem állnak a nép felett* és nincsenek abszolút jogaik. Semmiféle közhatalomhoz senkinek nincsen személyes joga, hanem *csak a néptől reájuk ruházott* hatalommal élnek a közhatalom kezelői, törvényekkel korlátozva, mert mint a massachussettsi alkotmány is mondja, *„Amerikát törvények kormányozzák és nem emberek”.* Az amerikai alkotmányt az amerikai törvényhozó testületnek *nincsen* joga megváltoztatni: *az alkotmány bárminő módosításának jogát fenntartotta magának a nép.* A kongresszus legfőlegb csak javaslatot tehet a népnek, hogy szükséges volna az alkotmányt módosítania s azután a nép szavazatával dönt a módosítás ügyében.

Hogyan jött létre az amerikai alkotmány? Nem parlamenti határozat révén, hanem a nép határozata révén. Amikor a kongresszus megállapította az alkotmány szövegét, *a nép elé terjesztették jóváhagyás céljából.* Nem hívtak össze holmi „alkotmányozó gyűlést”, hanem a szövetséget alkotó tizenhárom állam mindenikének népét leszavaztatták, — előbb azonban értesítették a népet, hogy az egész alkotmány érvénytelen lesz, ha legalább kilenc állam nem szavazza meg és csak azokra lesz kötelező, akik megszavazták. Mindenkinek joga volt az alkotmány ellen szavazni, az új államszövetséget megtagadni és minden vagyonával együtt szabadon elköltözni.

De a nép akarata nemcsak a törvényhozásnak a

forrása, hanem egyszersmind a kormányzásnak, az ítélkezésnek, a közigazgatásnak is. Az Egyesült Államok elnökétől kezdve Amerika minden közhivatalnok a *nép megbízásából, a nép képviselőjében jár el*, — személyi hatalma, méltósága, másokkal szemben előjoga senkinek nincsen. Mindenkinek a megbízása *időleges*: vagy határozott időtartamra szól a köztisztviselői megbízás, vagy az illető köztisztviselő „jó magaviseletének tartamára”. (Ez utóbbi a szövetségi bírakra vonatkozik.) Jogilag teljesen tisztázva van a köztisztviselőnek az Unióhoz, az államhoz vagy a városhoz való viszonya: a *közszolgálat munka, melyért munkabér jár*; aki teljesítette a közszolgálatot, megkapja érte a bérét munkaadójától, a néptől, — de semmiféle követelés nem támasztható másként, mint teljesített szolgálat címén. Ez annyit jelent, hogy *nincsen szerződéses viszony a közszolgálatot teljesítő egyén és a nép, vagy a kormánya között*, közhivatalt nem lehet jutalomként adni s a közhivatalt nem lehet úgy tekinteni, mintha az betöltőjének a tulajdona volna.

A Függetlenségi Nyilatkozat természetes joggá nyilvánította a *forradalomhoz való jogot is*, bár ehhez nyomban hozzá tette, hogy *nem bölcs dolog csekély, vagy átmeneti bajok miatt forradalmat csinálni*. A mai Amerika demokráciája korántsem forradalmi hajlamú, de az is bizonyos, hogy sohasem fogja megtagadni azokat, akik forradalmi eljárásukkal az amerikai nemzetet megteremtették. A jogi irodalomban is, egyes politikai vonatkozású pörökben is sokszor fölvetették már azt a kérdést, hogy ha beáll az az eset, amikor a Függetlenségi Nyilatkozat értelmében meg lehet, sőt meg kell változtatni a kormányzatot, vajjon kit illet meg a kezdeményezés joga? Sokan vitatják, hogy egy nép csak akkor mehet forradalomba, amikor ezt a nép többsége akarja. Nem vitás azonban, hogy az amerikai kolonisták, akik forradalmat csináltak, nem alkották III. György angol király alattvalóinak többségét, sőt azt is lehet mondani, hogy jelentéktelen

kisebbséget alkottak. A legmegbízhatóbb amerikai államférfiak szerint, kik az akkori eseményekben vezető szerephez jutottak, az amerikai népnek körülbelül egyharmada határozottan ellene volt a forradalomnak és az angolokkal tartott. Fölmerül az a kérdés, hogy az amerikai népnek az a kétharmad része, mely akarta a forradalmat, mikor és hogyan fejezte ki ezt az akaratát? Nem kérdezte a véleményüket senki; amikor a kongresszuson először szóba került, hogy „el kellene szakadni Angliától”, már régen benne voltak a forradalomban és háborúban. Azok, akik a forradalmat csinálták, magukra vállalták — minden kockázattal, — hogy ők a nép akaratának megfelelően járnak el s mivel nem azt tapasztalták, hogy a nép tiltakozott volna, hanem azt, hogy a nép fegyvert fogott és követte őket hét éven át egy véres hadjárat összes borzalmaiba, — ezt úgy értelmezték, hogy „a nép megadta beleegyezését a forradalomhoz”.

John Dickinson

JOHN DICKINSON.

V.

A demokratikus kormányzás első nehézségei.

Washingtonnak talán könnyebb volt a háborút megnyerni, mint az Egyesült Államoknak alkotmányt adni. Amíg a háború tartott, a kongresszus bizottságai kormányozták az országot. A kongresszusba az egyes államok elküldték ugyan képviselőiket, de ezek nem voltak felhatalmazva sem az adószedésre, sem a vám-szedésre; minden állam maga intézte vám- és adó-ügyeit, de pénzt a kongresszusnak nem bocsájtott a rendelkezésére. Még ahhoz sem volt joga a kongresszusnak, hogy határozataival vagy intézkedéseivel szemben bárkitől engedelmességet követeljen. Az fogadott szót a kormánynak, aki azt célszerűnek látta s a hét éves háború költségeit a kongresszus kölcsönökből fedezte. Mikor megnyerték a háborút, a nagy hazafias lelkesedés egyszerre ellanyhult és most már minden állam kizárólag csak a maga ügyeivel törődött. A nemzeti összetartás érzése a veszedelem elmúltával megszűnt. A kongresszus még létezett, de már mindenki szidta, mert annyi papírpénzt nyomtatott, hogy ötszáz papírdollár ért egy ezüst dollárt. Ha a kongresszus pénzt kért az egyes államoktól valamely közös célra, — nem kapott. A háború alatt magánosoktól Amerikában s a francia és hollandi bankoktól felvett kölcsönök kamatait nem volt miből fizetni. — A kongresszus engedélyt kért az államoktól arra, hogy a közös adósságok kamatainak fizetésére öt éven át ötszázalékos behozatali vámot szedhessen, — erre a felhatalmazást az államok nem adták meg. Voltak ál-

lamok, amelyek már nem is küldtek képviselőket a kongresszusba. Minden állam tetszése szerint vámolta meg beviteli cikkeit, még azokat is, melyek a többi szövetséges amerikai államból érkeztek. Virginia indítványára értekezletet hívtak össze 1785-ben Annapolisba, hogy a kereskedelmet valahogyan szabályozzák; az értekezletre csak öt állam küldött képviselőket, nyolc nem s így nem lehetett határozni. Senki sem bízott benne, hogy az amerikai államszövetséget fenn lehet tartani.

1787 májusában mégis összehívta Washington a szövetségi gyűlést (*Federal convention*) Philadelphiába. Ide már csak egy állam nem küldött képviselőt: Rhode Island. Négy hónapig tartó tanácskozás után elkészült az alkotmány tervezete, amelynek lényege ez volt:

Azokat a törvényeket, melyek mind a tizenhárom államot fogják kötelezni, a kongresszus hozza, melynek két kamarája lesz; a szenátusba minden állam két-két tagot küld, a képviselőházba pedig minden állam annyit, amennyi lakossága számarányának megfelel.

A végrehajtó hatalmat az elnök, akadályoztatása esetén az alelnök gyakorolja. Az elnök tanácsadókul titkárokat vesz maga mellé a kormányzat egyes ügyosztályainak élére.

A bíróság úgy a törvényhozó, mint a végrehajtó hatalomtól független lesz.

A külkereskedelmet a kongresszus szabályozza.

Az alkotmány tervezetét 1787 szeptember 17-én Washington mint a szövetségi gyűlés elnöke aláírta s az egyes államoknak megküldötte. Az egyes államok népe delegátusokat választott az alkotmánytervezet megvizsgálására. Ezek a nép által megbízott delegátusok 1788 június végéig kilenc államban megszavazták a szövetségi alkotmányt s ezzel a nép kétharmad többsége megnyilatkozott az alkotmány mellett. Ké-

sőbb *azután* a többi államok is hozzájárultak az alkotmányhoz, — az utolsó 1789 május 29-én. Az államszövetség kongresszusa 1788 szeptember 20-án elhatározta, hogy az alkotmányt 1789 március 4-én lépteti életbe. Addig meg kell ejteni a választásokat s a kitűzött napon a new-yorki városházán már az új alkotmánynak kell életbelépnie.

Az államszövetség sorsa iránt oly csekély volt az érdeklődés, hogy mikor 1789 március 4-én az első alkotmányos kongresszus összeült, csak 8 szenátor és 13 képviselő volt jelen. Ezek az Amerikai Egyesült Államok elnökévé megválasztották George Washington, alelnökévé pedig John Adamsot, egy nagytehetségű bostoni ügyvédet.

Ezután a legelső dolog volt egy vámtarifa megállapítása, hogy legyen miből fizetni a szövetségi kormányzat költségeit. Ennek megtörténte után Washington megalakította kormányát. A külügyi osztály élére Thomas Jeffersont nevezte ki, azt, aki a Függetlenségi Nyilatkozatot megfogalmazta. A külügyi osztály vezetője „államtitkár” címet kapott, míg a többi osztályok vezetői, bár európai fogalmak szerint miniszterek voltak, csak „titkári” címet viseltek. Hadügyi titkár lett Henry Knox tábornok, pénzügyi titkár Alexander Hamilton, New-York legelső ügyvédje.

A kormány úgyszólván még meg se kezdte működését, mikor a nép már látta, hogy az alkotmány hiányos, mert nem intézkedik bizonyos dolgokról, például a vallás, a sajtó és a szólás szabadságáról. Az alkotmány módosítása körül nagy viták keletkeztek, melyek 1791 december 15-én azzal értek véget, hogy tizenkét olyan törvénycikket, melyet minden állam népe megszavazott, bevettek az alkotmányba.

Amerika legelső kormányában kétségtelenül Hamilton volt a leghatékosabb ember. Néhány hónap alatt kidolgozta a pénzügyi közigazgatásnak egy olyan rendszerét, mely csekély módosításokkal még ma is életben van. Már 1790-ben napirendre juttatta a

hadikölcsönök ügyét. Az Egyesült Államok háborús adóssága 54.124.463 dollár volt és ebből külföldi adósság 11.710.378 dollár. Hamilton azt ajánlotta a kongresszusnak, hogy az egész adósságot vissza kell fizetni, kamatostól. „Az amerikai nemzet nem érdemli meg, hogy hitele legyen, — mondotta, — ha adósságát nem fizeti meg.” A kongresszus visszariadt az óriási tehertől. Pár napi vita után a többség hajlandó volt fizetni, de csak a külföldi hitelezőknek. Hamilton ragaszkodott hozzá, hogy a belföldi hitelezőket is ki kell elégíteni. „Az Egyesült Államok alapja a jog, — mondotta — és az, hogy a hitelezőnek joga van a pénzéhez, sem bizonyításra, sem magyarázatra nem szorul.” A kongresszus a hosszú vita folyamán enyhítette álláspontját: fizetni kell a belföldi hitelezőknek is, de nem „dollárt dollárért”, mert ez nem lenne igazságos dolog: nagyon sok ember van, aki nem „eredeti kölcsönjegyző”, hanem akkor vette a hadikölcsönkötvényt, amikor már olcsón lehetett kapni; az amerikai nemzet ezeket a spekulánsokat nem gazdagítja. Hamilton erre megmagyarázta a kongresszusnak, hogy az ugyan semmi esetre sem szép dolog, hogy egyes spekulánsok kihasználták akár a nemzet pénzügyi bajait, akár az egyes kötvénytulajdonosok szorult helyzetét, de ez a jogi helyzeten nem változtat semmit: amikor a kongresszus kiadta kezéből a háború alatt a száz dolláros kölcsönkötvényt, tényleg száz dollárt kapott érte pl. Mr. Foxtól és ha azóta Mr. Fox oly ostoba volt, vagy oly szorult helyzetben volt, hogy a száz dolláros kötvényét eladta tíz dollárért Mr. Knoxnak, ez mit sem változtat a nemzetnek azon a jogi kötelezettségén, hogy azt a pénzt, amit az általa kibocsájtott kötvényért kapott, adja vissza. Hamilton érvelése győzött: a kongresszus megszavazta a hadikölcsön visszafizetését a „dollárt dollárért” alapon. A fedezetet állami földek eladásából teremtették elő. Még nagyobb volt a kongresszus ellenállása akkor, amikor Hamilton azt követelte, hogy az egyes államoknak is fizessék vissza azt, amit a háborúra költöttek, mert „ha a cél

közös volt, amire költöttek, akkor közösnek kell lennie a teher viselésének is”. Huszonegymillió dollárról volt szó s a kongresszus hosszas viták után megszavazta ezt a huszonegymilliót is.

El nem vitatható, hogy „a nép akaratából” működő kormányt nemcsak jogi, hanem erkölcsi szempontok is vezérelték és hogy semminő demagógia nem bírta befolyásolni a kormány intézkedéseit. Mikor a franciák 1793-ban háborúba keveredtek az angolokkal, az amerikai kormány a semlegesség álláspontjára helyezkedett. Ebből igen nagy kára volt az amerikai kereskedelemnek, mely akkoriban legjelentékenyebb volt az Atlanti óceánon s amely élelmet és hadiszereket akart szállítani az egyik hadviselő félnek, vagy lehetőleg mind a kettőnek. Arra hivatkoztak tehát, hogy ha Franciaország még katonailag is támogatta szabadságharcukban az amerikaiakat, akkor a franciáktól a segílyt megtagadni becstelenség. A „nép akaratából” működő kormány azonban nem a kereskedelemnek érdekeit nézte és az ál-lovagiasság álláspontjára sem helyezkedett, hanem látva és tudva azt, hogy az amerikai nép nagy többsége semmi rokonszenvet nem érez a vérengző francia forradalom iránt, kiadta a semlegességi proklamációt. Angliával is feszült volt a helyzet, főként amiatt, mert az angolok követelték, hogy az amerikai kereskedők a háború előtti tartozásaikat fizessék vissza az angol kereskedőknek. Csak három millió dollárról volt szó, de az amerikaiak nem akartak fizetni. Washington John Jayt, a legfőbb bírót küldte Londonba egyezkedni és Jay az angolokkal szerződést kötött, melyben az adóságok visszafizetését elvállalta. Mikor ez a szerződés nyilvánosságra került, az újságok a leghevesebben támadták Washingtont; alig volt város, amelyben tüntetések ne lettek volna a kormány ellen; Washington arcképét nyilvánosan elégették, egy szalmával kitömött bábót, melyre ezt írták: „John Jay”, felakasztottak, stb. Washington és kormánya azonban mindezzel nem törődött. Általán semmiféle „helyi érdek” nem

érvényesülhetett a köznek érdekében szemben. Mikor Pennsylvaniában a „kis-üstösök” elkergették a pálinkaadó-beszédőket, Washington katonaságot küldött a nyakukra s a „whisky-forradalmat” kegyetlen szigorral elfojtotta. Aki a „jog” álláspontjára helyezkedik, az a kormányzatban sohasem követhet el nagy hibát; ellenben a „jog” álláspontjának mellőzése pillanatnyilag kényelmes lehet ugyan, de egykor feltétlenül megbosszulja magát.

A BOSTONI VÉRENGZÉS.

VI.

Párt-harcok a demokrácia körül.

Ahol politikai élet van, ott politikai pártok is vannak s az emberiség tapasztalata szerint az a leg-egészségesebb dolog, ha egy országban két párt van, melynek ereje körülbelül egyenlő s e két párt a kormányzásban *időnkint felváltja egymást.* Az Egyesült Államokban a két párt kialakulása 1791-ben kezdődött meg. Az amerikai iskolákban azt tanítják, hogy a bank-kérdésben oszlott két pártra az amerikai nép; a bank-kérdés azonban csak ürügy volt arra, hogy szembeálljanak egymással azok, akik más, sokkal fontosabb politikai kérdésekben már úgysem egyformán gondolkodtak.

A kormány egyik tagja, Hamilton pénzügyi titkár azt tervezte, hogy „nemzeti bankot” alapít a kormány pénzeinek kezelésére és a forgópénz kibocsájtására. Ez a bank nagyszerűen be is vált s a kormány akcióképességét igen nagy mértékben fokozta. Jefferson államtitkár azonban ellenezte a bank tervét. Washington elnök erre a bank ügyében írásbeli szakvéleményt kért úgy Hamiltontól, mint Jeffersontól. Hamilton megmagyarázta iratában, hogy a bank nélkül nem lesz ereje a kormánynak; Jefferson pedig megmagyarázta, *sem a kormány, sem a kongresszus nem tehet olyasmit, amire az alkotmány fel nem hatalmazta;* miután pedig az alkotmány nem is említi a nemzeti bank ügyét, a bank-alapítás alkotmányellenes. Hamiltonnak azonban nem voltak alkotmányjogi aggodalmai, mert ő úgy fogta fel a dolgot, hogy *ha az*

alkotmány felhatalmazta a végrehajtó hatalmat a kormányzásra, nem volt szükség semmi további felhatalmazásra abból a célból, hogy a kormány megeremthesse a kormányzásnak nélkülözhetetlen eszközeit. Jefferson szerint az alkotmánynak ily tág értelemben való magyarázása aggasztóan megnöveli a kormány hatalmát, Hamilton szerint pedig az alkotmánynak oly szoros értelemben való magyarázása, mint ahogyan Jefferson elképzelte a dolgokat, veszélyezteti az államszövetség fennmaradását. Mivel a vita akörül forogott, hogy szoros értelemben veendő-e az alkotmány vagy sem, Hamilton pártját eleinte „*tág konstrukcionista*knak”, Jefferson pártját pedig „*szoros konstrukcionista*knak” nevezték. Később Hamilton pártja a „*federalista*”, Jefferson pártja pedig a „*republikánus*” nevet vette föl. Washington Hamilton álláspontját fogadta el s a kongresszus megszavazta a Nemzeti Bankot.

A politikusok és a polgárok két pártra oszlásának mélyebben fekvő okai voltak. Hamilton zseniális ember volt nem csupán mint jogász, hanem mint pénzügyi politikus is. Amikor kitervezte, hogy a Nemzeti Banknak tízmillió dollár legyen az alaptőkéje, tervzetébe azt is belefoglalta, hogy a bank részvényei *pénzért nem kaphatók, hanem csak az Egyesült Államok kölcsönkötvényeiért.* Ezzel Hamilton két dologra számított: először arra, hogy a kölcsönkötvények árfolyamát fölemeli, másodsor pedig arra, hogy a részvényesek érdekelve lévén a Nemzeti Bank ügyeiben, mindent elkövetnek, hogy a bank prosperáljon és miután ennek viszont az a feltétele, hogy a *kormány szilárd legyen*, a bankalapítás a kormány megerősítésének egyik hatalmas eszköze. Amerika népe csakhogyan így fogta fel a dolgot: a *kereskedelem*, melynek legnagyobb érdeke, hogy a kormány szilárd legyen, Hamilton pártjára állott, az *agrár lakosság* pedig, melynek működését a bank akkoriban még nem igen érintette, Jefferson pártjához csatlakozott.

Nehéz volna eldönteni, hogy Hamiltonnak a gon-

dolgozása volt-e demokratikusabb, vagy Jeffersoné? Tény, hogy *mind a ketten demokraták voltak* a szó legnemesebb értelmében, az amerikai politikai irodalom nem is különbözteti meg egymástól e két nagy államférfiúnak a demokráciáját: ha különböző utakon jártak is, mindkettőjüket az amerikai demokrácia atyjának tekintik. Hamiltonnak kétségtelenül sokkal nagyobb volt a kormányzó képessége és egy új ország pénzügyeit rendbehozni sokkal nagyobb munka volt, mint a külügyeket vezetni. Bizonyos, hogy az egyes polgár sokkal gyakrabban érezte Hamilton pénzügyi intézkedéseinek súlyát és ha Hamilton mégis páratlanul népszerű maradt, akkor aligha tehetett valaha is olyasmit, ami a demokratikus elvekkel a legteljesebb összhangban ne lenne. Az azonban szintén valóság, hogy Washingtonnak, aki egy párton volt Hamiltonnal, voltak bizonyos arisztokratikus szokásai és hogy a federalista párt másik oszlopa, John Adams gyakran hangoztatta, hogy még a demokráciában is jobb, ha a hatalmat azok kezelik, akik „*gazdagok, jó családból valók és tehetségesek*”. Jefferson, bár a maga részéről e három követelménynek megfelelt, Adams nyilatkozatait nem tartotta demokratikusoknak; a maga részéről azt hangoztatta, hogy a nép a legbiztosabb alapja az ország fejlődésének és hogy a kormánynak nemcsak a népet, de a nép *érzelmeit* és *szellemét* is kell képviselnie intézkedéseiben.

Személyi ellentétek is voltak Hamilton és Jefferson között s ezeknek az ellentéteknek a vizsgálata arra a feltevésre ad okot, hogy Jefferson féltékenykedett Hamiltonnak a nagyobb tudása és nagyobb tehetsége miatt. Jefferson pártja azt híresztelte, hogy Hamilton nem csupán a pénzügyeket akarja rendbehozni, hanem azért erősíti annyira a kormányzatot, mert titokban a monarchia visszaállítására törekszik. Ebből persze semmi sem volt igaz. A pénzügyek rendbehozatala és rendbentartása bizonyos bankokra vagy cégekre néha előnyös volt, — Jefferson azonban ebben korrupciót látott és nyíltan beszélt arról, hogy

Hamilton egy „korrupt svadron” támogatója. Hamilton erre azzal felelt, hogy Jefferson demagógiát üz, és hogy a pártja valójában nem republikánus párt, hanem demokrata párt. *1793-ban ez a szó: „demokrata”, Amerikában becsületsértő kifejezés volt,* mert akkor csak a francia forradalmárokat hívták demokratáknak, akiknek vérengzése borzalommal töltötte el Amerika népét.

Jefferson pártjának egyik vezető-embere, Aaron Burr, aki Jefferson támogatásával egy ideig alelnöke is volt az Egyesült Államoknak, szét akarta robbantani az államszövetséget s e célból legelőször is New-York állam kormányzói székébe akart jutni. Hamilton megakadályozta Burr győzelmét; ez a kalandor erre kihívta párbajra Hamiltont és 1804 július havában párbajban meg is ölte. Burr megszökött és pár év múlva a déli államokból és Mexikó egy részéből egy új birodalmat próbált alakítani, de az a terve is megbukott.

Hamilton halála után Jefferson versenytárs nélkül állott és mivel a federalista-párti kormány a demokráciával össze nem egyeztethető törvényeket fogadtatott el a kongresszussal az „idegenek” és a sajtó ügyében, Jefferson az 1804-iki elnökválasztáson óriási győzelmet aratott s Washington és Adams után ő lett az Egyesült Államok harmadik elnöke. Politikai jel-szava volt: *„a nép gondozása”*. Mikor 1805 március 4-ikén elfoglalta elnöki hivatalát, székfoglaló beszédet mondott, amelyben *politikai elveit* így tömörítette össze:

„Egyenlő és valódi igazság minden embernek, bármi az állása és bármilyen a vallási vagy politikai meggyőződése; béke, kereskedelem és tisztas barátság minden nemzettel anélkül, hogy bármelyikkel is szövetségre lépnénk; államaink kormányainak támogatása összes jogaiknak gyakorlásában, mert belső ügyeink intézésére ők a legalkalmasabbak s ők a legbiztosabb védőbástyák a köztársaság-ellenes törekvésekkel szemben; a közös kormány fenntartása alkot-

mányos erejének teljességében, mert ez a mentőhorgonya belül a békének és kívülről a biztonságunknak; a nép választójogáról való buzgó gondoskodás; szelíd és biztos megszüntetése azoknak a visszaéléseknek, melyeket a forradalom kardja lenyesegetett, ahol békés javítóeszközökkel nem rendelkezünk; abszolút megnyugvás a többség határozatában, mert ez a köztársaságok életelve; jól fegyelmezett milícia a legteljesebb megnyugvást adja a békében s a háború első napjaiban is megállja a helyét, míg a rendes hadsereg fel nem váltja; a polgári hatóság fölötté áll a katonai hatóságnak; takarékoság a közszolgálatban, hogy a dolgozók kevesebb terhet viseljenek; adósságaink becsületes kifizetése és közhitelünk szent megóvása; a földművelésnek és szolgálóleányának, a kereskedelemnek pártolása; információk terjesztése és minden visszaélésnek feltárása a közvélemény ítélőszéke előtt; a vallás szabadsága; a sajtó szabadsága; az egyén szabadsága a *habeas corpus* védelme alatt s ítékezés pártatlanul Összeállított esküdtisékek útján.”

Ezeket a „*jeffersoni elvek*”-et rendkívül behatóan tanulmányozzák és magyarázgatják ma is az Egyesült Államokban. És Jefferson nemcsak hirdette, de követte is az elveit.

A Hamilton

ALEXANDER HAMILTON.

VII.

A beszéd és az írás szabadsága.

Az amerikaiak sohasem beszélnek a „sajtó szabadságáról”, mint ahogy nem szoktak beszélni a lélegzetvételhez való jogról sem. Még a régi világban is, amikor az amerikaiak függetlenségüket még nem vívták ki, csak „a beszéd szabadságát” emlegették akkor is, ha voltaképpen a sajtó szabadsága forgott vesztélyben.

Az első híres sajtóper 1736-ban folyt le Amerikában. Ezt a pert Amerika minden középiskolájában ma is tanítják *The Zenger Case* („A Zenger-ügy”) cím alatt.

1732-től 1736-ig New-Yorknak és környékének bizonyos Cosby nevű ember volt a kormányzója. Ez a Cosby tapintatlan, hitvány, erőszakos fickó volt, aki állását csak hatalmaskodásra és pénzszerzésre akarta felhasználni. Ugyanakkor élt New-Yorkban egy *Zenger* nevű nyomdász, aki egy kis hetilapot adott ki, oly terjedelemben, amint azt egymaga hetenkint elő tudta állítani. Ez a Zenger a lapja egyik számában kritizálta a kormányzót és azt írta, hogy „ha ezek a dolgok meg nem változnak, New-York népére és utódaira szolgáság vár”. A kormányzó a lap példányait, amennyire összeszedethette, nyilvánosan elégette, a nyomdász-szerkesztőt pedig azonnal elfogatta. Cosby kormányzónak azonban nem volt annyi esze, hogy egyidejűleg az esküdszéket is felfüggesztette volna, — hagyta, hogy Zengert esküdtbírótság elé állítsák „nyil-

vános rágalmazás” címén. Egy pennsylvaniai ügyvéd, Andrew Hamilton védte a vádlottat.

— Semmiféle törvény nem kötelez egy szabad népet arra, — mondotta az ügyvéd, — hogy támogasson egy oly kormányzót, kinek működése a tartományt pusztulással fenyegeti. A végrehajtó hatalom visszaélései közismeretesek az egész városban. A szabadsághoz a természet és országunk törvényei jogot adtak nekünk s a szabadsághoz, legalább ami a világnak ezt a táját illeti, hozzátartozik az a jog is, hogy az igazát kimondjuk és megírjuk. Itt nem egy szegény nyomdásznak az ügyéről van szó és nem is csupán New-York város ügyéről; annak az Ítéletnek, melyet e perben kimondanak, következményei lesznek s e következmények minden szabad embert érintenek, ki brit uralom alatt él, bárhol az egész Amerika területén!

Zengert az esküdtek fölmentették s New-York városa alighanem örült az esküdtek döntésének, mert Andrew Hamilton ügyvédet díszpolgárává választotta és egy arany tubákos szelencét ajándékozott neki.

Amerikában a sajtó szabadságát ettől kezdve nem érintette senki, több, mint félszázadon át.

A szabad sajtónak kétségtelenül óriási szerepe volt abban, hogy Amerika elszakadt Angliától. A függetlenségi mozgalmak idején az angol kormány természetesen nem örvendett ennek a sajtó-agitációnak s azok az amerikaiak, akik gyűlöltek a függetlenséget és angol-pártiak maradtak, természetesen a legkeserűbb szavakkal emlékeztek meg az amerikai sajtó „destruktív” munkájáról. Meg is kell vallani, hogy ez a munka igen nagy mértékben destruktív volt: az események kiszínezése, túlzása a népszenvedély felkeltése érdekében — csakugyan bűne volt az amerikai sajtónak. De e bűn nélkül sohasem született volna meg az amerikai nemzet!

Maguk az amerikaiak nem is beszélnek soha forradalmi sajtójuk bűneiről, annál kevésbbé, mert maga az amerikai nép sem egészen jogosult az ártatlanság fehér köntösét viselni: az amerikai kolonisták gyak-

ran maguk provokálták ki azokat az erőszakosságokat, melyek a nép forradalmi hangulatát egyre fokozták. Mikor az amerikai iskolában a történelem tanára ezekről a dolgokról beszél, nem szépít és nem menteget semmit, hanem rendesen ezzel a tipikus nyilatkozattal intézi el az ügyet: „Zürzavaros időkben a heves, erőszakos temperamentumú emberek s a gonosz jellemek nagyon sok alkalmat találnak arra, hogy a rendet megzavarják.” Ha egy részeg katona vasárnap bement a templomba és ott rendetlenül viselkedett, az istentisztelet után az egész gyülekezet arról beszélt, hogy „az angol katonaság jelenléte a városban tűrhetetlen”. „Az Úr napjának meggyalázásáról” beszéltek, ha a király katonái vasárnap kivonultak, vagy éppen daloltak is és nem ritkán keresték a konfliktust a katonasággal, hogy legyen ok a katonaság eltávolításának követelésére. Az egész Massachusettsben végtelen elkeseredést keltett, mikor néhány angol tiszt megrohanta és megverte James Otist, a híres és népszerű ügyvédet. Nem sokkal ezután történt a híres „bostoni mészárlás”, mely a történelmi kézikönyvekben az amerikai forradalom egyik oka gyanánt szerepel. 1770 március 5-én este Bostonban nagy riadalom támadt, mert valaki tüzet kiáltott. A tüzilárma alaplatannak bizonyult ugyan, de igen nagy tömeg futott az állítólagos tűzvész színhelyére. Mikor ez a tömeg szétoszlott, a szomszéd uccában egy katonát, aki valami középület előtt őrt állott, elkezdtek szidalmazni. A katona félt, hogy valami baj lesz s az épület udvarából kihívta az egész őrséget. Amikor a nép ezeket meglátta, még dühösebb lett s most már nemcsak szidalmazták a katonákat, hanem „bottal is piszkálták őket” és hólabdákkal megdobálták, de a hólabdában alkalmilag egy-egy kődarab is volt. Nagy izgalmában az egyik katona elsütötte a puskáját, mire az egész őrség sortüzet adott. Három ember azonnal meghalt, kettő halálosan, hét pedig súlyosan megsebesült. A nép óriási felháborodására való tekintettel a lövöldözésben résztvett összes katonákat vád alá helyezték,

de végül is csak két katona kapott enyhe büntetést, a többi mind felmentették. John Adams, a későbbi elnök és Josiah Quincy, szintén híres politikus, volt a védőjük. A sajtó természetesen nem nagyon objektív hangon tárgyalta ezt az esetet; pl. az egyik pennsylvaniai lap a következőket írta róla:

Amerikaiak!

Tartsátok eszetekben:

BORZALMAS MÉSZÁRLÁST

követtek el a King Streeten,
Bostonban, New Englandban
1770 március 5-én este,
amikor öt honfitársatok,

Gray, Mayerick, Caldvel, Attuks és Care

vérében fetrengett, mert

aljas és fölötte embertelen módon

MEGGYILKOLTÁK ŐKET!

és hat másikat súlyosan megsebesítettek!

Ezt a XXIX. ezred egy része követte el
Tho. Preston kapitány parancsnoksága
alatt.

Emlékezzetek rá!

hogy a gyilkosok közül kettőt

emberölésben mondott ki bűnösnek

egy jury, melyről nem mondok

SEMMIT.

Megbélyegezték őket a kezükön

és *elbocsájtották* őket,

a többieket *felmentették*

és kapitányukat **NYUGDÍJAZTÁK!**

Az ily közlemény természetesen mindenre jó lehetett, csak arra nem, hogy a háborgó lelkeket lecsön-desítse.

Az amerikai sajtó szabadságát mindazonáltal

semmi veszedelem nem fenyegette egészen 1798-ig. Ebben az évben már nagyon kiélesedtek az ellentétek a két amerikai párt, federalisták és a republikánusok között. A federalisták erősen angol-pártiak voltak, a republikánusok szemében pedig Anglia a zsarnokság, Franciaország ellenben a szabadság hazája volt. A republikánusokkal tartottak többnyire az új bevándoroltak is, akik nem vettek részt a szabadságharcban, azonban a republikánusokkal együtt kritizálták a kormányt. Ez nagyon bántotta a federalista pártot, melynek nagy többsége volt a kongresszusban s a többségi párt abból a célból, hogy összetörje a „demokrata” ellenzékét, megszavazta a következő három törvényjavaslatot:

1. Meghosszabbították azt a várakozási időt, melynek elteltével az újonnan bevándorolt folyamodhatik az amerikai állampolgárságért.

2. Felhatalmazták az elnököt, hogy a „veszélyes idegeneket” kiutasíthassa az Egyesült Államok területéről.

3. A *Sedition Act* (Lázadási törvény) bűncselekménnyé nyilvánította „minden oly hamis, botrányos és rosszindulatú irat kinyomatását vagy közlését, mely az Egyesült Államok kormánya, vagy a Kongresszus valamelyik háza, vagy az Elnök ellen irányul azzal a céllal, hogy őket megrágalmazza, vagy hogy a közbecsülést tőlük megvonja”.

Ez az utóbbi törvény országszerte nagy felháborodást keltett. Virginia és Kentucky államok törvényhozása tiltakozott ellene és a kongresszus által megszavazott törvényt semmisnek nyilvánította. Tény, hogy a kongresszusnak nem is volt joga ilyen törvényt hozni, mert az 1791-iki alkotmány-módosítás alkalmával már a legelső új alkotmány-cikkely kimondta, hogy „a kongresszus nem csinálhat oly törvényt, mely megrövidíti a beszéd vagy a sajtó szabadságát.” Az amerikai törvényhozásnak tehát csak akkor lenne joga a sajtószabadsághoz hozzányúlni, ha előbb az amerikai nemzet úgy módosítaná az alkotmányt,

hogy felhatalmazná vele a törvényhozást a sajtószabadság korlátozására.

A republikánus párt, mely most már republikánus-demokrata pártnak is nevezte magát, nagyon felkarolta a sajtószabadság ügyét. Kentucky állam tiltakozását a „Lázadási Törvény” ellen maga Jefferson fogalmazta meg és ekkoriban mondta ez a nagy államférfiú, hogy ha neki választania kellene, hogy hol lakjék: egy oly országban-e, ahol törvények nincsenek, de sajtószabadság van, vagy egy oly országban, hol törvények vannak, de sajtószabadság nincs, — ő habozás nélkül az előbbi országot választaná. A „Lázadási Törvény” elleni küzdelemnek az volt a legelső következménye, hogy az 1800-iki elnökválasztáson a federalista párt örökre megbukott, Jefferson lett az Egyesült Államok elnöke s a kongresszus a „Lázadási Törvényt” visszavonta. Azóta az amerikai törvényhozásnak még eszébe sem jutott, hogy a sajtó szabadságát korlátozza.

Th Jefferson

THOMAS JEFFERSON.

VIII.

A nép részvétele a bíráskodásban.

Minden modern államban törvénybe van már iktatva a népnek az a joga, hogy a bíráskodásban részt vehet. Magyarországon is törvénybe van iktatva az esküdt-biráskodási eljárás, de ez a törvény egyelőre fel van függesztve. Magyarországon évek óta folyik a vita az esküdtszék körül, de a vita nagyon meddő, mert nem az érvek, hanem a politikai nézetek szerint csatlakoznak az emberek az esküdtszék ellenzõihez, vagy az esküdtszék híveihez. Tény, hogy a demokráciának egyik legfõbb követelménye az esküdtszék és hogy nincsen demokratikus érzés abban az emberben, aki ellenzi az esküdtbíráskodási eljárást, noha tudja, hogy az micsoda? Az esküdtszék legtöbb ellenzõje azonban nem érti, hogy ebben a kérdésben mirõl van szó.

A könyvek azt tanítják, hogy az esküdtbíráskodás angol eredetû. Ez azonban nem igaz. Mikor a normánok 1066-ban meghódították Angliát, életbeléptették ott a normán közigazgatást, melynek különösen a pénzügyi és katonai része nagyon fejlett volt. Az ország és a nép szempontjából egyaránt nagyon fontos volt, hogy az adózás igazságos legyen. Az adókimutatás „vizsgálat” útján történt, ellentétben annak a kornak többi országaival, ahol néhány általános szabály (tized, stb.) figyelembevételével a király embere állapította meg, hogy mennyi legyen az adó számszerinti összege. A normán király elküldte emberét a faluba, ahol úgy állapította meg az egyes ember adóját, hogy

összehívta az illetőnek a szomszédait s azokat, akik gazdaságát, keresetét és viszonyait ismerhették s ezek mondták meg, hogy az illetőnek mennyi az adózás alá vonható jövedelme. Az így kihallgatott emberek esküt tettek és ha vallomásuk nagyjában megegyezett, ahhoz a királyi adószedőnek alkalmazkodnia kellett.

Az esküdtek tehát legelőször csak adóketők voltak, illetve csak adóügyben Ítéleztek. Szervezetük még nem volt, számuk nem volt megállapítva és működésükben az volt a lényeg, hogy azt a polgárt, akinek adójáról tárgyaltak, ismerték, körülményeivel tisztában voltak és esküt tettek arra, hogy az illetőnek adózőképességéről az igazságnak megfelelő, becsületes véleményt mondtak. A XII. században már egyes polgári perekben is „a szomszédság és az ismerősök” állapították meg, hogy a viszálykodó felek közül melyiknek az állítása egyezik a tényekkel? A XIII. században pedig a tűzpróbának, vízpróbának és az Isten-ítélet egyéb nemeinek eltörlése után a büntető ügyekben is „a szomszédság és az ismerősök” esküvel megerősített vallomása alapján állapították meg az igazi tényállást. Eddig az időpontig a kihallgatott és föl-eketett emberek, az „esküdtek” voltaképen mint tanúk szerepeltek, mert oly tényekre esküdtek meg, amelyekről személyes tudomásuk volt, miután azonban a többségüknek esküvel megerősített vallomását nem volt szabad mellőzni az ítélet kimondásánál, az igazságszolgáltatásnak szerves részeivé váltak. Csak a későbbi fejlődés során jutottak az angolok oda, hogy az esküdtek számát tizenkettőben állapították meg, hogy a felekkel való érintkezéstől az ítélezés tartamára elzárták őket és hogy egyhangú véleményt követeltek tőlük.

Amikor az első kolonisták átmentek Amerikába, akkor már teljesen ki volt fejlődve az esküdtbíráskodás és alig különbözött valamiben a mai rendszertől. Természetes, hogy miután a közigazgatást, a pénzügyi rendszert s a kereskedelmi szokásokat Angliából egyszerűen átültették Amerikába, az esküdtszék in-

tézményét is magukkal vitték és miután elődeik is már századok óta ebben az igazságszolgáltatási rendszerben éltek, ők is ragaszkodtak hozzá.

Az angol kolonista Amerikában természetesen még függetlenebb volt, mint az anyaországban s jogainak csak tágításába egyezhetett bele, szűkítésébe azonban nem, mert szabadság nélkül nem bírt volna új országot alkotni. Sokáig nem is jutott eszébe senkinek, hogy az amerikai kolonisták igazságszolgáltatásához csak hozzá is nyúljon, pedig ez az igazságszolgáltatás az idők folyamán olyanná vált, hogy már veszélyeztette az angol király és Anglia jogait.

Már a XVIII. század közepén nagyon kellemetlenül érintette az angol kormányokat, hogy Anglia amerikai gyarmataiban az esküdtszékek „nem jól működnek” s ebből nagy bonyodalmak is származtak. Az volt a panasz, hogy az esküdtszékek nagyon enyhék és még nyilvánvaló gyilkosokat is felmentenek és ez a panasz nem is volt alaptalan. Ismerni kell azonban ezt a kérdést a maga egészében.

Egyes amerikai gyarmatokban, különösen Massachusettsben nagyon virágzott a csempészet; igen sok ember a csempészkedésből élt, sőt vagyont szerzett belőle. Miután Massachusetts partja rendkívül szaggatott és tömérdek öble közül minden tizediket sem lehetett ellenőrizni, az angol Korona vámőrei a csempészetrel szemben tehetetlenek voltak. Az angol kormány eléggé meggondolatlan volt ahhoz, hogy ezzel a bajjal szemben egy törvénytelen eszközt alkalmazzon. A vámtiszteket ellátta egy *Writ of Assistance* („Támogató Okirat”) nevű papírral, mellyel feljogosította őket, hogy bármely hajón vagy bármely helyen házkutatást tartsanak, ahol csempészkedésre gyanakodnak. Ez nagyon felháborította az amerikaiakat, mert mindnyájan tudták, hogy az angol jog szerint házkutatásra általános felhatalmazást adni nem lehet: csak az oly felhatalmazás (*Warrant*) érvényes, melyben pontosan meg van jelölve a kikutatandó helyiség, valamint a helyiség tulajdonosának, vagy ha bérletről

van szó, a bérlőnek neve. A *Writ of Assistance* alapján foganatosított kutatások miatt rendre pert indítottak az amerikaiak és ezeket a pereket meg is nyerték. A massachusettsi főtörvényszék egyik ilyen tárgyalásán mondotta James Otis, a híres ügyvéd 1761-ben, hogy az ily felhatalmazás kibocsájtása „zsarnokság, mely Angliában egy királynak a trónjába, egy másíknak pedig a fejébe került”. Kétségtelen, hogy a csempészség jogi szempontból tekintve: vétség; az amerikai gyarmatok népe azonban sem bűnt, sem valami elítélendő hibát nem látott a csempészetben: az irtott jog s a nép nézete eltért egymástól és a *jury* esküdtjei, mint a nép véleményének kifejezői mindazokat, akik csempészséssel kapcsolatos ügyekkel vádolva kerültek eléjük, „nem bűnösöknek” nyilvánították. Ebben annyira mentek, hogy felmentették azokat a csempészeket is, akik a kötelességüket teljesítő vámörököt megsebesítették, vagy épen meg is ölték. Szóval, az esküdtszéknek már akkor is ugyanaz volt a hibája, mint most. Az esküdtszék mostani „hibájának” a tárgyalása nem tartozik ide, de azt, hogy a XVIII. század közepén az amerikai esküdtbírák miért mentették fel a gyilkosokat, meg kell magyarázni.

Az angolok már Cromwell ideje (1651) óta számos törvényt hoztak abból a célból, hogy a gyarmatokkal való kereskedésből csak Angliának legyen haszna. Ha egy amerikai kikötőbe bement egy idegen hajó, minden áruja után óriási vámot szedtek. Az amerikai árut csak Angliába volt szabad szállítani és minden árut legelsősorban az angol kereskedelemnek kellett felajánlani, még pedig az angol kormány által megszabott áron. Amerika ezt az eljárást olyan zsarolásnak és kiuzsorázásnak tartotta, hogy vele szemben a védekezésnek egyetlen lehetséges módját, a csempészetet teljesen jogos cselekménynek vélte. Ha a megölt vámőr gyilkosáról azt mondotta az amerikai esküdtszék, hogy „nem bűnös”, akkor ezzel azt fejezte ki, hogy a csempész működését az ország gazdasági életét fojtogató zsarnoki vámrendszerrel szemben jo-

gosultnak tartja s a csempészt az akkori amerikai fel-fogás szerint jogosult cselekményében háborgató vámörrel szemben az önvédelem joga megilleti egészen a támadó megöléséig. Az amerikai esküdtek azért mentették fel a gyilkos csempészeket, mert így gondolkoztak és mert ez volt akkor a közfelfogás Amerikában.

Anglia ebbe természetesen nem nyugodott bele s amikor a híres „bostoni tea-parti” után 1774-ben az angol parlament megcsinálta azt az öt törvényt, melyet az amerikai történelemben ma is *five intolerable act* („öt tűrhetetlen törvény”) néven emlegetnek, ezek közül a harmadik az amerikai esküdtszékek ellen irányult. Az új törvény lényeges rendelkezése az volt, hogy „az angol parlament felhatalmazza az amerikai gyarmatok kormányzóit, hogy azokat, akik a Korona valamely tisztviselőjét, vagy alkalmazottját a törvények érvényesítésére irányuló intézkedése közben bántalmazza, megsebesíti vagy megöli, az illető gyarmat területén kívül álló helyen állítsa bíróság elé.” Ez annyit jelentett, hogy az amerikai büntettest akár Angliába lehet küldeni, hogy ott ítéljenek fölötte.

Súlyos megsértése volt ez az angol bíraskodás azon alapelvének, hogy mindenkinek az ügyében a *neighborhood* (a szomszédság), a *vicinity* (a közeli környék) emberei ítélkezzenek. Burke, a híres angol államférfiú, ki az amerikaiak pártján volt, a bristoli sherifffhez írott levelében klasszikusan írja le az új törvény képtelenségét a következő szavakban: „Ide hoznak egy embert, a hajó börtönéből átlökik a szárazföldi börtönbe, megrakva vassal, el nem látva pénzzel; nem támogatják barátai, háromezer mértföld távolságra van mindazoktól, kikre mint tanukra hivatkozhatnék és akiket a vád tanúival szembebíthetne s nem hivatkozhatik egyetlen helyi körülményre, amelyből következtetni lehetne arra, hogy az ellene elhangzott vallomás hamis. Az ilyen embert a formának megfelelően ki lehet végezni, de sohasem lehet ügyében az igazságnak megfelelő ítéletet hozni.”

Azzal, hogy mirevaló az esküdtszék, nemcsak Amerikában, hanem Angliában is tisztában volt mindenki és nem hihető, hogy bárki is számíthatott volna annak a törvénynek a végrehajtására, amely szerint a vádlottat el lehet vinni egy másik országba, hogy ott ítélkezzenek fölötte. Nem is alkalmazták ezt a törvényt sohasem. Az a nagy elkeseredés azonban, melyet a „tűrhetetlen” törvény az amerikai gyarmatosok között keltett, mindenesetre fokozta a függetlenség utáni vágyat.

1776-ban, mikor az amerikai alkotmányt megcsinálták, a III. szakasz második pontjába belefoglalták, hogy

„minden bűnügyben esküdtszék ítélkezzék és az ítékezésnek abban az államban kell megtörténnie, melyben a bűncselekményt elkövették.”

1791 december 15-én tíz új szakaszt csatoltak az alkotmányhoz abból a célból, hogy a szövetségi kormány hatalmát korlátozzák s az egyén jogait jobban megvédjék. Az alkotmánynak ebben a módosításában benne volt az esküdtbíráskodás továbbfejlesztése is. A „Módosítások” V. cikkelye így szól:

Senkit sem lehet felelősségre vonni főbenjáró vagy más megbecstelenítő bűncselekményért, ha az illetőt a nagy jury vád alá nem helyezte, vagy a bíróságnak át nem adta, — kivéve az oly eseteket, melyeket a szárazföldi vagy tengeri haderő körében, vagy a háború vagy közveszély esetén tényleges szolgálatot teljesítő milícia körében követtek el; továbbá ugyanazon cselekményért senkit nem lehet életének vagy bármely tagjának veszélyeztetésével kétszer felelősségre vonni; továbbá senki nem kényszeríthető semminő bűnügyben arra, hogy önmaga ellen valljon; és senki nem fosztható meg életétől, szabadságától vagy vagyonától szabályszerű bírói eljárás nélkül és magánvagyonát közcélra nem lehet elvenni igazságos ellenszolgáltatás nélkül.

Ebben a szakaszban benne van, hogy nemcsak az ítékezésnek, hanem már a vád alá helyezésnek a joga is az esküdtszéket illeti minden bűnügyben.

A VI. cikkely szintén az esküdtszékről intézkedik:

Minden bűnügyi üldözésben joga van a vádlottnak ahhoz, hogy ügyében gyorsan és nyilvánosan ítélezzék annak az államnak és kerületnek az esküdtszéke, melynek területén a bűncselekményt elkövették; a kerületek törvény által előzetesen megállapítandók; a vádlottnak joga van ahhoz, hogy értesítsék a vád természetéről és okáról és hogy szembesítsék őt az ellene valló tanukkal; a vádlottnak joga van hozzá, hogy bírói utón kényszerítsék vallomásra azokat a tanukat, kik mellette vallhatnak és hogy védelmére ügyvédi segítséget igénybe vehessen.

Itt az esküdtbíróági eljárás szempontjából az a leglényegesebb újítás, hogy az alkotmánynak itt közölt kiegészítése óta a vádlottnak már nemcsak ahhoz van joga, hogy abban az államban ítéljenek felette, melyben a bűncselekmény végbement, hanem az illető államnak abban a *kerületében* kell ítélezni, melyben a bűncselekményt végrehajtották.

A VII. módosítás is az esküdtszéket illeti, még pedig a polgári perekkel való kapcsolatban.

Az olyan köztörvényi perekben, melyekben a per tárgya húsz dollárt meghalad, az esküdtszék útján való ítékezés joga fenntartandó és csak a köztörvény szabályainak megfelelően lehet az Egyesült Államok bármely bíróságának újra megvizsgálnia egy oly tény, melyet esküdtszék állapított meg.

Az alkotmánynak e rendelkezéseitől sem az egyes államok nem térhetnek el, sem az Egyesült Államok kongresszusa. Az olyan kérdéseket azonban, melyek az itt közölt alapvető elveket nem érintik, a törvényhozások szabályozzák. Az esküdtbíráskodásról szóló

törvények az egyes államokban a részlet-kérdésekben eltérnek egymástól, de az a demokratikus szempont, hogy a helyi viszonyokkal ismerős, elfogulatlan polgárok döntsék el a ténykérdést, mindenütt érvényesül és az esküdtszékek meghamisítása ki van zárva. Az alaplajstrom óriási nagy: átlag minden századik ember benne van az alaplajstromban, úgy, hogy „a népesség minden rétege” képviselve van benne. Bár az esküdtek alaplajstromában több ezer ember szerepel, a „véletlennek játéka” nem hozhat létre egy rossz esküdtszéket, mert a feleknek nemcsak olyan abszolút, megokolás nélküli visszavétési joga van, mint amilyen nálunk volt, hanem a felek a kisorsolt esküdtet vizsgálat alá vehetik és ha kiderül, hogy a per tárgyáról vagy a vádlotról már véleményt nyilvánítottak, vagy pártállásuk miatt elfogultaknak tekinthetők, vagy ha nem elég értelmesek a per anyagának felfogására, akkor is visszavethetők.

Amikor pedig már megindul a vita az esküdtek előtt, — a főtárgyalási eljárás annyira szabályozva van, hogy semmiféle ügyvédi vagy retorikai „fogás” az esküdtek meggyőződésének irányítása céljából nem alkalmazható, sőt az ügyésznek és az ügyvédnek még „szavalnia” sem szabad, mert a szavalás is hangulat-keltés. Ahol minden jogász nagyon jól tudja, hogy mit és hogyan kell bizonyítani s a tanuvallatás mesterségét minden jogász teljesen ismeri, egy oly országban a bíró az esküdtzéki főtárgyaláson „a perrendnek őre” és teljesen alkalmas arra, hogy az esküdteket rinden illetéktelen szellemi befolyásolástól megóvja. A népek a bíraskodásban való ilyen részvételével teljesen meg is van elégedve az egész Amerika.

John Marshall

JOHN MARSHALL.

IX.

A nép diktálja a politikát.

Minden európai csodálkozik azon, hogy míg a többi demokratikus országokban a kormány parlamenti felelőssége az egész kormányzat alapja, — Amerikának nem kellett a parlamenti felelősség rendszere.

Volt szó Amerikában is arról, hogy a parlamentet a kormányzat fölé kell helyeznie. Mikor az Egyesült Államok alkotmányát csinálták, South Carolina képviselője, Charles Pinkney olyan tervezetet készített, amely szerint a nép csak a képviselőház tagjait választotta volna; a képviselőház választotta volna azután a szenátus tagjait, az Egyesült Államok elnökét, a szövetségi bírákat és vétót gyakorolt volna nemcsak a kormány intézkedéseivel szemben, hanem még az egyes államokban megszavazott törvényekkel szemben is. Pinkney javaslata azonban megbukott, mert a nép a kormányzatot másként kívánta ellenőrizni, — célszerűbbnek tartotta erre azt a módszert, hogy az elnöknek és a törvényhozóknak működését aránylag rövid időre, négy évre korlátozza. Négy év elteltével a nép elbocsáthatja szolgáját, ha nincs vele megelégedve és ezt sokkal erőteljesebb és hatásosabb ellenérzésnek tartja még a parlamenti felelősségnél is.

Ez azonban nem annyit jelent, hogy addig is, míg a választás ideje el nem következik, a reá ruházott közhatalommal bárki is visszaélhetne. Mert a közhatalom úgy van megosztva a törvényhozás, a kormányzás és az igazságszolgáltatás között, hogy e három tényező mindegyike meghiúsíthatja a másik ket-

tőnek jogellenes intézkedéseit. A törvényhozó testület vád alá helyezheti az elnököt s az államszövetség bármely bíróját. Az elnök vétő-jogot gyakorol a törvényhozó testülettel szemben és kegyelmet gyakorolhat a szövetségi bírák ítéleteivel szemben, az igazságszolgáltatás pedig alkotmányellenesnek nyilváníthatja és megsemmisítheti a kongresszus által hozott új törvényt s érvénytelenítheti az elnök jogtalan intézkedéseit.

A nép legfontosabb politikai ténykedése az elnök-választás. Ezt a jogát a nép ugyan csak közvetve érvényesíti, mert a nép nem magát az elnököt választja» hanem csak az elnökválasztó elektorokat; ez azonban nem annyit jelent, hogy a nép a maga választási jogát egyszerűen átadja az elektoroknak, akik azzal úgy élnek, ahogy akarnak, mert a nép előbb tudni akarja, hogy kik az elnök-jelöltek s azután olyan elektort választ, aki az ő elnök-jelöltjére szavaz. Az elnökválasztás tehát tisztára csak technikai okokból közvetett, nem pedig azért, mintha a nép a maga döntési jogát is át akarná adni megbízottainak.

A megválasztott elnök nem a parlamentre támaszkodik, hanem a népre s a nép biztosan számít rá, hogy érdek-összeütközések esetén az elnök mindig a nép pártján lesz. Ha az elnök valamely kérdésben állásfoglalását közölni akarja a néppel, rendszeren „üzenetet” ír a kongresszusnak, mert ezeket az üzeneteket minden amerikai lap szóról-szóra közli és miután. Amerikában csak nagyon kevés ember van, aki egyáltalán nem olvas újságot, az elnök állásfoglalását és ezzel kapcsolatos gondolatait az egész Amerika huszonnégy óra alatt megtudja.

Az utóbbi időben minden elnök személyes érintkezésbe is lépett a néppel. Az „elnöki utazás” alkalmával csak a nagy városokba megy be az elnök egy pár órára; a kisebb városokban csak a vasúti állomáson, szalonkocsijának hátsó verandájáról beszél az elnök a környékről összesereglett néphez 5—10 percig. Ezeknek az elnöki beszédeknek a tartalma körülbelül

mellékes is: mindenki tudja, hogy miről van szó, az elnök mi mellett agítál, — az a fő, hogy az amerikai polgár látja, hogy az elnök öhozzá közvetlenül beszélt, előtte ő maga személyesen nyilatkozott arról a kérdésről, melyben véleményét érvényesíteni óhajta. Az amerikai polgár sokszor a politikában is naiv. Aki Washingtonban jár, hacsak szerét ejtheti, „beszél az elnökekkel”. Ez abból áll, hogy az elnök déli tizenkét órakor fogadni szokott: „liba sorban” elvonulnak előtte a látogatók és az elnök mindenkivel kezet fog, miközben az elnök és látogatója üdvözli egymást a sablonos amerikai köszöntéssel:

— *How do you do?* („Hogy van?”)

S a következő pillanatban már másik látogató szőrit kezet az elnökkel.

Hazatérve azonban mindenki napokig emlegeti családjá, barátai és ismerősei előtt:

— Voltam Washingtonban... Beszéltem az elnökkel...

Amíg az elnök le nem teszi esküjét, addig a per-cig pártjának embere; de amint az esküt letette, attól kezdve pártkülönbség nélkül minden amerikai polgár „az ő elnökét” látja benne. A republikánus program-mal megválasztott elnökhöz a demokrata párt hívei ugyanolyan bizalommal fordulnak, mint a republiká-nusok.

Érdekes a parlament tagjainak az elnökhöz való viszonya. Amerikában a parlament általában bőke-zűbb, mint a kormány s az aktuális kérdésekben úgy-szólván sohasem pártállásuk szerint foglalnak állást a szenátorok és képviselők. Ennek az a magyarázata, hogy a már megválasztott szenátort vagy képviselőt erősebb kapcsok fűzik választóihoz, mint a pártjához. Amíg csak jelölt a szenátorságra vagy képviselőségre az amerikai politikus, addig keresnie kell a pártvezé-rek kegyét, de attól kezdve, hogy megválasztották, már ő is vezére s akárhányszor diktátora a pártnak. A választókkal azonban feltétlenül jó viszonyban akar maradni a szenátor is, a képviselő is és így az általa-

nos nemzeti érdekeken kívül mindenik parlamenti tag igen sok helyi érdeket is képvisel. E helyi érdekek érvényesítéséhez a segítséget a szenátor és a képviselő onnan veszi, ahonnan kapja: szövetkezik egy-egy konkrét helyi kérdésben más pártbeli kollegáival is, akik támogatásuk viszonzásául az ő államuk vagy területük valamely érdekének előmozdítását kérik. Ha egy szenátor vagy képviselő egy helyiérdekű ügyben jól tudja maga körül csoportosítani a különböző pártállású szenátorokat vagy képviselőket, akkor rá nézve szinte mellékes, hogy nagy támogatásban részesül-e saját pártjának a vezetősége részéről? A szenátornak és a képviselőnek legfőbb gondja: a helyi érdekek ki-elégítése. Ezért a szenátornak és a képviselőnek feltétlenül nagyon jó viszonyban kell lennie az elnökkel, mert ha a választók azt látnák, hogy szenátoruk vagy képviselőjük alig érintkezik az elnökkel, akkor el kezdenének félni, hogy szenátoruknak vagy képviselőjüknek nem lesz elég befolyása ahhoz, hogy érvényre tudja juttatni a helyi érdekeket. A pártok is főként azért vigyáznak a pártegység megóvására, mert pártszakadás esetén a választók kevésbé bíznanak a párt erejében és befolyásában. Miután a választó azt óhajtja, sőt követeli, hogy szenátorának, illetve képviselőjének legyen befolyása, mi sem természetesebb, minthogy az elnöknek, aki ezt a helyzetet nagyon jól ismeri, szintén nagy befolyása van az egyes szenátorokra és képviselőkre. Ha az elnök egy javaslatot, melynek nincs többsége a szenátusban vagy a képviselőházban, érvényre akar juttatni, akkor azokat a szenátorokat és képviselőket, kik a javaslatot ellenzik, magához kéri és kapacitálgatja őket, még pedig többnyire sikerrel, mert a szenátortól és a képviselőtől a választói megkövetelik, hogy jó viszonyban legyen az elnökkel.

Nemcsak a parlament tagjainak, hanem általában az összes politikusoknak minden figyelme arra irányul, hogy megismerjék annak a népnek a véleményét és akaratát, amely népnek a közvéleményét képviselni

akarják. Európában a politikusok csinálják a pártprogramokat, melyekhez a nép egyes rétegei csatlakoznak, ha azokat helyeslik. Amerikában a politikusok kifürkészik, hogy mi a nép véleménye és akarata s azokat a véleményeket, melyeket megfigyeléseik szerint a nép többsége magáénak vall, igyekeznek világos szavakba foglalni és pártprogramként megfogalmazni. Azaz: nem a politikusok csinálják a politikát a nép számára, hanem akár kifejezve, akár ki nem fejezetten, a nép diktálja, ráoktrojálja a maga politikáját a politikusokra.

Andrew Jackson

ANDREW JACKSON.

X.

A zsákmány-rendszer.

Az amerikai viszonyok megítélésében a legnehezebb dolgok egyike annak a megértése, hogy a közhivatali állások betöltőinek sorsa miért függ nagy mértékben a politikai helyzet változásaitól? Ez, európai szemmel nézve, a közérdekre ártalmas dolog. Vájon ez az amerikai rendszer hozzátartozik a demokráciához? A kérdés mindenesetre figyelmet érdemel.

1800-ban november 4-ikén az elnökválasztáson megbukott a federalista párt, mely az amerikai függetlenség kivívása óta uralmon volt. Mivel az új elnök, Jefferson a törvény értelmében csak 1801 március 4-én foglalhatta el állását, az addig rendelkezésre álló négy hónapot a megbukott párt lehetőleg ki akarta használni; csináltak tehát egy új törvényt, melyben a nagyon jól fizetett bírói állások számát jelentékenyen szaporították s ezekben a zsíros állásokba Adams elnök hivataloskodásának utolsó napján, március 3-ikán csupa federalista-párti politikusokat nevezett ki. A republikánus-demokrata párt, mely Jefferson elnökkel 1801 március 4-én uralomra jutott, csinált egy új törvényt, mellyel a pár hónappal azelőtt a bíróságok számának szaporításáról hozott törvényt megsemmisítette s a Jefferson-kormány a március 3-án kinevezett új bírákat mind elbocsájtotta.

A kisebbségbe jutott federalista párt azt mondom, hogy ez alkotmányellenes intézkedés, mert az alkotmány azt parancsolja, hogy az állam-szövetség bírait nem lehet elbocsájtani addig, míg tisztességesen

viselik magukat. A demokraták erre azzal feleltek, hogy az alkotmány rendelkezését ők meg is tartják a bírákkal szemben, de nem tartják meg azokkal a bírákkal szemben, kiket egy megbukott kormány az utolsó pillanatban szükség nélkül és nyilvánvalóan pártszolgálatok jutalmazásául nevezett ki. A régi bírák közül az új kormány csak kettőt háborgatott; nevezetesen a New Hampshire államban működő Pickering bírót a képviselőház vád alá helyezte és a szenátus állásától elmozdította „részegesség és a bírói állás betöltésére való képtelenség” címén. Ezen nem ütött meg senki, mert a elmozdított bíró elmeállapota abban az államban, ahol a bíró működött, közismeretes volt. A másik eset Chase bírónak az ügye volt. Chase a kormányról nagyon ízléstelen és nagyon sértő nyilatkozatokat tett a bírói székben; ezért a képviselőház vád alá helyezte, a szenátus azonban felmentette, mert a szenátus többségének véleménye szerint a bírói függetlenség érintése nagyobb baj lett volna, mint amekkora volt az, hogy egy bíró ízléstelen és sértő nyilatkozatai megtorlás nélkül maradtak. Az a republikánus-demokrata párt tehát, mely a jutalom gyanánt hirtelenében kreált bírói állásokat eltörölte s az utolsó órában ezekbe az állásokba kinevezett politikumokat a szolgálatból elbocsájtotta, a rendes bírákat s az igazságszolgáltatás függetlenségét kímélte. Pedig az új kormánnyal és az új többséggel szemben egy oly bírói kar állott, melynek minden egyes tagja az örökre megbukott federalista párthoz tartozott. A kormánynak és a törvényhozásnak azonban semmi konfliktusa sem volt a bírósággal, mert az Egyesült Államok akkori főbírája, John Marshall nemcsak nagy jellem és nagy jogtudós, de rendkívül bölcs ember is volt. Marshall harmincnégy évig (1801—1835) állott a legfőbb bíróság élén s ez idő alatt csak egyszer történt meg vele, hogy bírói tanácsának tagjai egy alkotmányjogi kérdésben nem az ő jogi álláspontját fogadták el. Marshall, Amerikának mindmáig legnagyobb bírása, úgy ítélkezett az alkotmányjogi kérdé-

sekben, hogy mindig tekintettel volt az Egyesült Államok fejlődésének szükségleteire s ezzel nemcsak óriási tekintélyt szerzett a legfőbb bíróságnak, hanem azt is kiérdemelte, hogy „az alkotmány második atyjának” nevezik őt az amerikai iskolában.

Míg 1801-ben az az álláspont érvényesült, hogy bírói állásokat jutalom gyanánt osztogatni nem lehet, három évtizeddel később a közhivatali állások legnagyobb része már a győztes párt szabad zsákmányává vált. Az a körülmény, hogy a győztes párt állásokat osztogathat, az amerikai demokráciának egyik érzékeny pontja, — tisztába kell tehát vele jönnünk, mert különben az egész amerikai demokráciát félre fogjuk érteni.

Az 1800-iki választáson örökre megbukott a federalista párt s a federalista párti elnök, John Adams, kénytelen volt átadni az elnöki széket a republikánus-demokratá Jeffersonnak. John Adams fia, John Quincy Adams, 1828-ban kénytelen volt átadni az Egyesült Államok elnöki székét a demokrata párti Andrew Jackson tábornoknak. Ez a Jackson nem nagyműveltségű, de tiszta jellemű ember volt. Ügyvéd volt, majd képviselő, azután szenátor; 1812-ben az angol-amerikai háborúban ő is fegyvert fogott, igen nagy sikerei voltak a harctéren, tábornoki rangig emelkedett s az angol-amerikai háború befejezte után még öt évig harcolt a legvadabb indián törzsek ellen. Jackson a „nép egyszerű gyermekének” tekintette magát, az Adams-családdal szemben, melyben hagyomány volt annak a hangoztatása, hogy a közhivatali állásokban lehetőleg műveit és vagyonos embereket kell alkalmazni. Jackson erre azt mondotta, hogy ez „arisztokratikus felfogás”, — noha az Adams-család is csak olyan egyszerű polgári származással dicsekedhetett, mint Jackson, mert mikor az első Adams szerepelni kezdett Amerika történetében a XVII. század végén, negyven kis hold köves, sziklás földje volt és nyolc gyermeke. Az Adams-familia azonban kiművelődött úri familia lett, míg a Jackson-család nyers és

alacsony műveltségű familia volt. 1828-ban már rengeteg sok volt a bevándorló Amerikában s ezek műveltség dolgában nagyon messze állottak a régi amerikai családoktól. A nép többsége mindenesetre egyetértett Jackson tábornokkal, aki azt hangoztatta, hogy a kormányzásban és a közhivatalok betöltésében a becsületesség és a demokratikus érzület a fő dolog, míg a tudományos képzettség és a tapasztalat, a gyakorlottság csak másodrendű dolog. Az akkori helyzet megítéléséhez tudnunk kell, hogy már az előző elnökválasztáson, 1823 november 4-ikén is Jackson kapta meg a legtöbb szavazatot és mégsem lehetett elnök; az elektorok közül 99 Jacksonra, 84 Adamsra, 41 Crawfordra és 37 Clayre szavazott és mivel senki sem kapott abszolút többséget, az elnökválasztás joga átszállott a képviselőházra; a képviselőházban 13 állam szavazott Adamsra, 7 Jacksonra és 4 Crawfordra.

Jackson úgy érezte, hogy őt „meglopták” és hogy jogtalanul akadályozták meg abban, hogy elnök legyen, hiszen az elektorok szavazásakor ő kapta a legtöbb szavazatot. Az alkotmány értelmében azonban ha a jelöltek egyike sem kap abszolút többséget, a képviselőházra hárul a választás joga és nincsen olyan rendelkezés az alkotmányban, mely köteleznél a képviselőházat, hogy azt válassza elnökké, aki az elektorok szavazásakor a legtöbb szavazatot kapta: az alkotmány világosan azt parancsolja, hogy a képviselőház azon „három jelölt közül” választja meg az elnököt, aki az elektorok szavazásakor a legtöbb szavazatot kapta. Bár Adams megválasztása tökéletesen szabályos volt, Jackson Adamsról és pártjáról folyton mint „korrupt bandáról” nyilatkozott a beszédeiben.

Ennek a felfogásnak a természetes következményei csakhamar mutatkoztak is a kormányzásban. Míg Adams elnöksége alatt összesen csak két tisztviselőt mozdított el állásából és egyik esetben sem volt az elmozdításnak politikai háttere, Jackson úgy gondolkodott, hogy az a „korrupt banda”, mely Adams alatt szolgálatban volt, nem érdemel semmi kíméletet.

Jackson, aki ellenségének tekintett mindenkit, aki nem volt barátja, a régi tisztviselőket sorra elbocsájtotta állásukból és a saját párthíveit nevezte ki helyükbe. Ellenségei azt mondták erre, hogy Jackson bevezette a „zsákmány-rendszert”, azaz azt a kormányzati politikát, mely a közhivatalt egyszerűen csak zsákmánynak tekinti. Sokan Jacksonnak tulajdonítják azt az amerikai szállóigét, hogy „a győztest megilleti a zsákmány”. Ez a mondás azonban nem tőle ered, hanem egy másik híres embertől, W. L. Marcy szenátortól, ki New-York államot képviselte az amerikai szenátusban. Marcy szenátor mondotta egyik parlamenti beszédében 1831-ben a következőket: „Maglehet, uram, hogy New-York politikusai nem olyan kényesek, mint némely urak, ha arról van szó, hogy árulják el, milyen elvek szerint járnak el... New-York politikusai semmi kifogásolni valót nem látnak abban az elvben, hogy a győztest megilleti a zsákmány, melyet az ellenségtől el bírt venni.”

Ezt a „zsákmány-rendszert”, mely némi javítgással ma is fennáll, Amerikában különbözőképpen ítélik meg. Vannak iskolai könyvek, melyek arra tanítják Amerika fiatalságát, hogy „ez a rendszer fölötté káros befolyást gyakorol az amerikai nemzeti politika jellemére”. Ez a kérdés nagy és szenvedélyes viták tárgya volt egy fél századdal ezelőtt s amikor 1881-ben egy tökéletlen gondolkodású ember lelőtte Garfield elnököt, aki nem adott neki hivatalt, az új elnök, Chester A. Arthur hozzálátott a „zsákmány-rendszer” reformjához. 1883 január havában a kongresszus meg is szavazta a „*Pendleton Act*” néven ismert törvényt, mely felhatalmazta az elnököt arra, hogy az állásokat „verseny-vizsga” alapján töltsse be. A polgári hivatali szolgálat bizottsága, a *Civil Service Commission* megalkult, megállapította a vizsga-szabályokat s igen sok állást (de csak kisebb állásokat) most már úgy töltene be, hogy levizsgáztatják az összes pályázókat. Ha például egy rendőri állást akarnak betölteni (150—250 dollár havonként a rendőr fizetése), a vizsgánál a leg-

jobb eredmény 100 pont; a testileg teljesen alkalmas *pályázó* „fizikai alkata” 15 pontot számít; ha a *pályázó* ezenkívül kitűnő sportember is, ez külön 5 pontot jelent a versenyben; a földrajzi helyi ismeretekkel 10—20 pontot lehet elérni, a jogi elemi ismeretekkel további 20 pont szerezhető, az első segélynyújtással 5 pont, a helyes fogalmazással 10 pont, stb. Aki a versenyben a legtöbb pontot éri el, az kapja meg az állást. A tanítói állásokat is verseny vizsga útján töltik be, mivel igen kevés a diplomás jelentkező.

Világos, hogy a vizsga-rendszer a „zsákmány-rendszert” lényegesen enyhítette, — de nem törölte el. Például az államügyészt (*public prosecutor*) a nép választja, de ha az ügyész idejének kitöltése előtt lemond vagy meghal, utódát a kormányzó nevezi ki az ügyvédek közül, tetszése szerint s a választás nem támadható meg akkor sem, ha az új ügyész igen rossz-hírű ember.

A „zsákmány-rendszer” mindenesetre növelte a hivatal-viselés eshetőségét azok számára is, akik családi összeköttetésekkel, főiskolákon megszerezhető képesítéssel, stbivel nem rendelkeztek. Ez a rendszer, minden hibája mellett is megakadályozta a hivatalnokiaszt kialakulását és lehetetlenné tette azt, hogy a polgárok százezrei tisztán csak a köztisztviselői pályára készüljenek. Jackson volt az első elnök, aki nagy politikai múlttal és politikai tapasztalatokkal nem rendelkezett; mint „a nép fiát” ünnepelte őt a csekély iskolázottságú tömeg, mely örült neki, hogy „az úri osztálytól” sikerült elragadni az elnökséget, a közhivatalokat és vele együtt a hatalmat. A rendszer-változásban annak az elvnek az érvényesítése volt a legfőbb dolog, hogy „a köznek szolgálatában fontosabb a jellem, az egyénnek erkölcsi értéke, mint a diploma”. Hogy e mellett szakértelem nélküli emberek ne viselhessenek szaktudást követelő közhivatalt, arról is gondoskodott 1883-ban a föntebb már említett *Pendleton Act*.

XI.

A demokrácia veszedelme és megerősödése.

A demokrácia legnagyobb veszedelme a szocializmus; ezen a veszedelmen azonban Amerika már túl van.

A szocializmus a demokráciának egyik hajtása és értelmetlen dolog volna tagadni azt, hogy ott, ahol demokrácia van, a szocializmus is felüti fejét, mert a demokrácia és a szocializmus egy törzsből fakad: az emberi jogegyenlőségből. Miután azonban az élet még nem hozott létre egy olyan államot, melyben a szocializmus boldogabbakká tette volna az embereket, a demokrácia ellenben ott, ahol ki bírta vívni jogait és meg nem hamisították, már több népet tett gazdaggá és hatalmassá, — azt kell gondolnunk, hogy az emberi szabadság fájának a demokrácia a törzse és a szocializmus a fattyúhajtása.

Amerika szükség nélkül sohasem nyúl az erőszak eszközeihez, nem lépett fel erőszakosan a szocializmussal szemben sem. Mikor a szocialisták legelső apostolainak egyike, Robert Owen ki akarta próbálni a szocialista elvek gyakorlati megvalósítását, az amerikai kormány ezt szó nélkül tűrte. Ha az amerikai kormány erőszakot alkalmazott volna, úgy még ma is azt gondolnák a munkások milliói, hogy „hátha a szocialista rend jobb lett volna? Bizonyos, hogy az uralkodó osztály azért alkalmazott velünk szemben erőszakot, mert féltette a saját osztályérdekeit!” Nagyon helyes politika volt tehát a szociális kísérletezésnek szabad teret engedni.

Robert Owen egészen szabadon alapíthatott tehát olyan községeket, melyekben minden tulajdon közös volt es a munka jövedelmén egyenlően osztoztak. A kommunizmus gondolataért már akkor is sokan rajongtak, különösen Európában s e rajongók között voltak nemcsak becsületes, jóindulatú emberek, hanem kiváló férfiak is. Sokan átmentek Amerikába Owennek a telepeire, melyek épen azért, mert különböző országokból igen kitűnő emberanyagot kaptak, az első pár esztendő alatt szépen virágoztak is. Ez a virágzás azonban nem sokáig tartott, mert csakhamar kiderült, hogy az embereknek nemcsak a képessége nem egyenlő, hanem még a munkakedve is különbözik. A dolgos, munkaszerető, ügyes, szakértő és igényeiben *széreny* munkás nem sokáig tűrte azt, hogy a közös munka jövedelméből ő is csak annyit kapjon, mint a lusta, munkakerülő, ügyetlen, tanulatlan és mindig követelőző munkás. Csakhamar rájöttek, hogy azok, akik jobban és többet tudnak termelni, igazságtalanul károsodnak, ha munkájuk gyümölcsében velük egyenlően részesednek, azok is, akik nem tudnak és nem is nagyon akarnak termelni. A legjobb erők tehát hamarosan ott hagyták Robert Owen telepeit és tapasztalataikból megtanulta az egész Amerika, hogy a szocializmus másként fest a gyakorlatban, mint az elméletben és bárki prédikál nekik a szocializmusról, az igazi amerikaiak azt felelik rá, hogy „mi ezt már régen kipróbáltuk és rossznak találtuk”.

Ez azonban nem azt jelenti, hogy az amerikaiak nincsen érzéke a szociális kérdések iránt, hanem azt, hogy a szociális kérdéseket a demokrácia keretében akarja megoldani, még pedig mindig gyakorlati intézkedésekkel és nem elvek hirdetésével. Amerika nem akarja, hogy proletárjai legyenek s a törvényhozástól kezdve a magángazdálkodásig minden és mindenki óvja és védi a polgárt attól, hogy proletár legyen belőle és segíti a proletárt abban, hogy polgár lehessen belőle. Mi különbözteti meg Amerikában a polgárt a proletártól? Az, hogy a polgárnak van háza és betéte

a bankban, a proletárnak pedig nincsen. A telekszerzés, a házépítés (az új bevándoroltakat kivéve) mindenkinek rendkívül meg van könnyítve; a községek és bankok szinte versenyeznek egymással az otthon-szerzés megkönnyítésében, mert jól tudják, hogy az ország erősebb és gazdagabb lesz, ha egyre több ember szerez házat magának és családjának. Továbbá a pénz-gazdálkodásról azért tért át a bank-gazdálkodásra Amerika, hogy az embereket tőkegyűjtésre kényszerítse. Az adót vagy gázszámlát készpénzzel kiegyenlíteni rendkívül nehéz és hosszadalmas eljárás, de csekkel fizetni rendkívül könnyű. Ennek közvetlen eredménye az, hogy a polgárnak a pénze nem a polgár lakásán van, hanem a bankban. Ami pénz otthon hever, az henye és nem gyümölcsöző pénz; ami, pénz a bankban van, az mind dolgozó pénz és mind gyümölcsözik, — legelső sorban a nemzet javára.

Amerika természetesen az iskolában is tudatosan neveli fiait a demokráciára. A nyolc évfolyamos népiskolában nemcsak hogy senkisémet fizet tandíjat, de az iskola lát el minden gyermeket könyvvel, irkával, ceruzával, térképpel, — mindennel, ami a tanuláshoz szükséges. Ennek a rendszernek egyáltalán nem az a magyarázata, mintha az iskola könnyíteni akarna a szülők anyagi terhein, hanem az, hogy a gyermek tizenéves koráig, míg a népiskolába jár, ne lásson különbséget a gazdag és a szegény között. Hogy mindenkinek egyforma legyen a ceruzája, irkája, stbije, inkább a milliomos fia számára is vesz könyvet, irkát, stbit a város. És fölötte megbotránkoznának rajta, ha a gazdag ember gyermeke a népiskolában extra-finom ruhában jelennék meg, vagy valami finom uzsonnát vinne magával. Az egész Amerika egyetért abban, hogy szerénységre, takarékosagra, munkára és egymás megbecsülésére kicsiny gyermek korukban kell nevelni az embereket.

A szocializmus kérdését okosan oldotta meg az amerikai demokrácia és ezzel sikerült egy nagy ve-

szedelmet elkerülnie. Nagy veszedelmet jelentett azonban a demokráciára a néger kérdés is.

Mikor a XVIII. század végén az amerikai demokrácia elérte virágzását, akkor már régen ott voltak a négerek Amerikában. Igaz, hogy az amerikai demokrácia kiindulópontja az a tétel, hogy „minden ember egyenlőnek van teremtve” és ezzel az elvvel sémmiképen sem egyeztethető össze az, hogy Amerikában százezer számra voltak rabszolgák s ezt az állapotot az amerikai demokrácia nyolcvan éven át tűrte. Amerikai filozófusok és jogtudósok azzal szoktak magyarázni ezt a sajátságos dolgot, hogy az amerikai demokrácia az angol jogrendszerben nőtt fel és magáévá tette ezt a jogrendszert, melyben a rabszolga nem „személy” volt, hanem „dolog”, azaz birtok-tárgy, éppen úgy, mint ahogyan birtok-tárgy volt az igavonó jószág, vagy az olajverő készülék; ha pedig a rabszolgát hivatalosan nem tekintették „személy”-nek, akkor nem is adhatták meg neki a jogegyenlőséget. Azonban ez az Amerikában közkeletű magyarázat teljesen hibás; mert a Függetlenségi Nyilatkozat *nem* azt mondja, hogy „minden *személy* egyenlőnek van teremtve”, hanem azt mondja, hogy „minden *ember* egyenlőnek van teremtve” azt pedig, hogy a néger is ember, a rabszolgaság legmakacsabb védelmezője sem vonta kétségbe. Más magyarázatot kell tehát keresnünk arra, hogy az amerikai demokrácia miért tűrte nyolcvan éven át a rabszolgaságot? A helyes magyarázat nyilván az, hogy Amerikában a déli államok egész gazdasági élete a rabszolgaságra volt fölépítve. Csak rendkívül olcsó munkaerővel lehetett a déli államokat lakható és termelő területté alakítani. A rabszolgamunkára volt felépítve az egész mezőgazdasági termelés. Ha a Függetlenségi Nyilatkozat proklamálása után azonnal eltörölték volna a rabszolgaságot, a déli államok végtelen nyomorba sülyedtek volna, — az urak is, de méginkább a rabszolgák. Átmenetre volt szükség és még nyolc évtized múlva is csak négy évig tartó rendkívül véres polgárháború útján lehetett a

déli államokat meggyőzni arról, hogy a rabszolgaság megszüntetése elkerülhetetlen. Még e véres háború után is óriási gazdasági válságot okozott a rabszolgamunka eltörlése. Sokára szabadította fel az amerikai demokrácia a rabszolgaságot, de a felszabadítás előbb teljességgel lehetetlen volt.

Felületesen vizsgálgatva az amerikai négerkérdést, úgy tűnik fel a dolog, mintha a felszabadítás nem lenne teljes, vagy nem lenne őszinte. Óriási ellentétek választják el egymástól a néger és a fehérbőrű társadalmat, az igaz, — de ebben az állam nem bűnös. Az állam megvédi a négernek azt a jogát, hogy ő is bemehessen egy vendéglőbe, amelybe a fehérbőrűek járnak, de a néger jobbnak látja ezt a jogvédelmet igénybe nem venni. A négerek számolnak a társadalmi előítéletekkel, melyeket az állam nem bír leküzdeni, bármekkora is a hatalma. Ha egy háztulajdonosnak kellemetlenségei vannak a lakóival (ami elég gyakori dolog) és nem bírja őket kitenni a házból, úgy állhat bosszút rajtuk, hogy bevesz a ház egyik lakásába egy néger famíliát; ez biztos hatású dolog, mert huszonnégy óra alatt elköltözik a házból mindenki. A rendőrség ilyenkor csak annyiban avatkozik bele a dologba, hogy feltétlenül megvédi a néger lakót minden sértegetéssel szemben. Az a ház azonban, amelyben egy néger lakik, „meg van fertőzve”, — fehérbőrű ember oda nem megy lakni, sőt az egész uccában rögtön és erősen hanyatlanak a házbérek, mert az egész ucca „fertőzve van”. Ez a társadalmi felfogás jogosult lehetett régente, de ma, amikor a négerek is a műveltség magas fokára emelkedtek és igen szorgalmas polgárai az Egyesült Államoknak, már nem jogosult. A négernek legnagyobb becsvágya az, hogy ő is „gentleman” legyen műveltség, ruházat és viselkedés tekintetében; a néger nő ugyanoly jól öltözik, mint a fehér és nagyon gyakran jobban szereti a tisztaságot. Az iskolákban a néger gyermekek a legelső között vannak és kitűnnek nemcsak tehetségükkel, hanem szorgalmukkal is. Világtörténeti tapasztalat, hogy ha egy

országban valamelyik társadalmi réteg úgy érzi, hogy igazságtalanul bánnak vele: annak a társadalmi rétegnek a gyermekei a legjobb tanulók az iskolákban. Ha Magyarországon a törvényhozás és a kormányzat tárt karokkal fogadta volna a protestantizmust, akkor a XVI. és XVII. században a magyar protestáns iskolák nem emelkedhettek volna oly gyorsan európai színvonalra. A társadalmi előítéletek Amerikában a nége-
 rekkel szümbérf nem fognak megszűnni soha, mert a fehérbőrűek félnek a feketék roppant terjeszkedési képességétől. A néger, vagy mint udvariasabban mondjak: a „színes ember” óriási fölényben van a fehérrel szemben azért, mert a fekete és a fehér ember Keveredéséből sohasem származhatik fehér ember: négernek számít az is, akinek csak a tizenhatodik nagyatyja volt fekete. A néger faji típus oly erős a fehérrel-szemben, hogy mindig kiütözik az utódokban, akkor is, amikor a bőrük színe már fehér. Harmincnyolc év alatt a négerék száma megkétszereződött Amerikában; az Egyesült Államokban minden tizedik ember néger s ha a szaporodási arány meg nem változik, háromszáz év múlva az Egyesült Államokból egy nagy néger köztársaság lesz.

Az Egyesült Államok alkotmányának XV. cikkelye azonban azt mondja, hogy „az Egyesült Államok polgárainak szavazathoz való jogát se az Egyesült Államok, sem az egyes államok nem vehetik el és nem korlátozhatják faj, szín, vagy az egykori rabszolgaállapot jogcímén.” A négernek tehát ugyanolyan szavazati joga van, mint a fehérbőrűnek s ez nemcsak elvi kijelentés egy oly országban, ahol a *szavazót szavazatának leadásában megakadályozni súlyosan büntetendő cselekmény*. Az amerikai demokrácia úgy a törvényhozásban, mint a törvények végrehajtásában a faji előítéletek fölé emelkedett és megadja a négernek azt a jogot, mely őt megilleti. A demokráciának azt az elvét, hogy „az igazi köztársaságban a nép az igazi uralkodó”, alkalmazzák a négekre is. Bizonyos fokozatosság azonban észrevehető ennek az

elvnek a megvalósításában, — de ez természetes dolog. A néger is tagja a „nép”-nek, tehát részt vesz úgy az uralkodásban, mint a kormányzásban. Ha ennek ellenére azt látjuk, hogy az amerikai hadseregben őrnagynál magasabb rangú néger tiszt nincsen, ez nem azt jelenti, hogy a magasabb rangokból ki vannak zárva a négerek, hanem csak azt, hogy még csak rövid idő óta teljesítenek szolgálatot mint hivatásos katonák s e miatt nem volt elég alkalmuk tanulni és előrehaladni.

XII.

A demokrácia és a nacionalizmus.

Sohasem volt és sohasem lesz olyan társadalom, melynek tagjai a nacionalizmus dolgában egyetérté-
nek. Minden egészséges gondolkodású és becsületes
érezsű ember ragaszkodik a maga nemzetiségéhez, de
hogy a nemzetiség nevében túlzásokat is lehet elkö-
vetni, azt már nem mindenki ismeri el. Pedig miként
a vallás nevében nem szabad bármit megtenni, épen
úgy a nemzet nevében sem szabad mindent elkövetni.
Például nem lehet az erkölcsi szempontokat egysze-
rűen félretenni, arra hivatkozva, hogy „ezt a nemzet
érdeke kívánja”.

A demokrácia és a nacionalizmus nagyon jól
megfér egymással, — a legfőbb erkölcsi törvények
határain belül. Ezek a határok nem is bizonytalanok,
bár nem igen szoktak róluk értekezni.

Az amerikai nép nem is nacionalista a szó mai
európai értelmében.

Az amerikai nem is tudja felfogni, hogy mi a
nacionalizmus, mert az ő nyelvében ez a szó egészen
mást fejez ki, mint a mi nyelvünkben. „Nacionális
annyi, mint országos, nacionalista politikus az, aki
nem csak a saját államának, hanem az Unió mind a
negyvennyolc államának érdekeit tartja szem előtt”
— ez az amerikai felfogás és a „nacionalista” szóba
az amerikai akarva sem bír más értelmet belevinni.
Maga a nacionalizmus eszméje azonban nem idegen
Amerikában sem, csak másként fejezik ki. „*Wrong, or
right, — my country*”, magyarul: „akár igaza van,

akár nincs, — az én hazám!” Ebben nyilatkozik meg az amerikai nacionalizmus, amelyben azonban nem minden amerikai osztozik. Stephen Decatur politikus-tól származik ez a jelszó, mely befejezése volt egy hosszabb mondatnak: Ha az események folyamán olyan helyzetbe kerül is Amerika, hogy egy más néppel szemben nem lesz igaza, — akkor is a mi hazánk, akár van igaza, akár nincs! Az iskolákban is terjesztik ezt a gondolatot, amely ellen azonban tiltakoznak azok az emelkedett szellemű emberek, akik azt kívánják, hogy hazájuk mindig csak az igaz ügyet támogassa és soha ne kerüljön olyan helyzetbe, hogy a világ azt mondja rá, hogy nincsen igaza. A Függetlenségi Nyilatkozat hangsúlyozza, hogy Amerikának figyelemmel kell lennie a művelt világ közvéleményére, — amiben benne van az a gondolat is, hogy egyetlen nép sem csinálhat magának külön erkölcsi törvényeket, mert a civilizált népek legfőbb erkölcsi szabályai (például a tulajdonjog tisztelete, a törvény előtti egyenlőség és hasonlók) minden nemzetre nézve egyenlően kötelezők. Annak feltételezése, hogy a haza egy jogtalan és igaztalan ügy védelmében konfliktusba kerülhet egy másik országgal és a feltételezett eshetőség bekövetkezésekor a hazát épen azon a módon kell szolgálni, mintha a haza egy jogos ügyet védelmezne, — alacsonyabbrendű erkölcsi felfogásra vall.

A túlzó nacionalizmus nem egyszer felütötte fejét az Egyesült Államokban, de nagyobb bajokat sohasem okozott.

1852-ben egy titkos politikai párt alakult, amelynek ez volt a neve: *Native American Party*, azaz „A Született Amerikaiak Pártja”. Ez a név már maga is sokat árul el; ez az új párt különbséget tett a született és a „bevándorolt” amerikaiak között, azaz megtagadta azt a jogegyenlőséget, mely az amerikai alkotmánynak legerősebb alapköve. Mivel az új párt szembehelyezkedett az alkotmánnyal, léte és célja törvénytelen volt és egész szervezetének és működésének

titkosnak kellett lennie. A párt tagjait *know nothing*-oknak nevezték, mert a pártba való belépéskor esküt tettek arra, hogy bármit kérdeznek is tőlük a párt szervezetére, céljaira vagy működésére vonatkozólag, — mindig csak ezt fogják felelni: *I know nothing*, azaz „nem tudok róla semmit”. Ennek ellenére nagyon jól ismerjük a párt programját, mely a következő pontokból állott:

1. A bevándoroltak csak az esetben honosíthatók, ha legalább öt év óta Amerikában laknak.

2. A külföldön született polgárok, valamint mindazok a polgárok, akik katolikusok, sem községi, sem városi, sem állami, sem szövetségi hivatalt nem viselhetnek.

3. Minden nyilvános iskolában a protestáns biblia tanítandó.

4. Minden tag esküt tesz arra, hogy semminő választásnál nem szavaz másra, mint csak olyan jelöltre, aki az Egyesült Államokban született és protestáns.

Egy esztendeig fejlődött ez a párt, de már a második évben elvesztette erkölcsi hitelét és hamarosan meg is szűnt.

A polgárháború után is alakult egy titkos szövetség tuTzó nemzeti jelszavakkal, *Ku-Klux-Klan* név alatt. Ennek a névnek eredete homályos; 3. *klán* skótoknál egy oly törzset jelent, mely az azonos eredetű családokat foglalja magában. A *Ku-Klux* értelemnélküli és így bizonyos tekintetben miszticizmusával ható név. A déli államokban kezdődött a titkos szövetségnek a terjeszkedése, főként abból a célból, hogy a felszabadított rabszolgákat, akik szavazati joghoz jutottak e joguk gyakorlásában megakadályozzák. A *Ku-Klux-Klan* mindmaig fönnáll s a néger és a katolikus lakosságot zaklatja, templomaikat felgyújtja se mellett bizonyos erkölcsi bíraskodást akar gyakorolni: a klán álarcos tagjai lakásáról éjjel elrabolják azt a férfit vagy nőt, akik szerintük erkölcstelen, kiviszik a község vagy a város határába, félholtra verik, azután meztelenre vetkőztetik, kátránnyal be-

kenik, és csirkjetollban meghempergetve hazakergetik. Tömérdek visszaélést, számtalan kegyetlen gyilkosságot követett már el a *Ku-Klux-Klan*, de a tetteseket, ha ki lehetett nyomozni őket, a törvény szigora utólérte. Baptista és methodista templomokban gyakran csapatostól jelennek meg a Klan fehér csuklyába öltözött, álarcos lovagjai; ilyenkor a pap meginvitálja vezetőjüket a szószékre, honnan izgató beszédekkel mondanak a katolikusok és négerék ellen.

A világháború alatt is végigvonult Amerikán egy nacionalista hullám: a sajtó nagy része izgatott a „hyphenized” amerikaiak ellen. A „hyphen” annyit jelent, mint kötőjel. Nagyon sok bevándorolt akkor, amikor amerikai polgárrá lett, angolosan hangzó nevet vett fel, de a régi nevét is megtartotta. Például a német származású Sauer úr amikor amerikai lett, felvette a Sotwell nevet, de a régi nevét is megtartva most már így írta a családi nevét: „Sotwell-Sauer”. Ezeknek a „kötőjeles” uraknak az amerikai hazafiságát kétségbevonták, megfélelvezve Rooseveltnak arról a bölcs és híres mondásáról, hogy „nem lehet jó amerikai az, aki szülőhazájáról képes megfélelkezni.

A közhatalomnak minden szerve köteles megtagadni Amerikában minden közösséget az alkotmányba beléütköző törekvésekkel, sőt köteles azokat üldözni. Az átlagos amerikaiban több a nemzeti érzés, mint az átlagos magyarban, mert az amerikai hajlandó elismerni és hajlandó teljesíteni mindazokat a kötelezettségeket, melyek nemzetiségéből fakadnak. A nemzeti kötelezettségek teljesítését nálunk nagyon sokszor törvénnyel kell kikényszeríteni oly kérdésekben, amelyekben az amerikai társadalom nemzeti kötelezettségét önként teljesíti. Az egész Amerika közvéleménye félétkényen öröködi a nemzet méltó reprezentálásán, a hivatali helyiségek berendezésétől kezdve a nemzetközi összejöveteleken való szereplésig s a kiválóságnak az ifjúságra gyakorolt nagy hatását felismerve, a világ legdemokratább országa a legszebben tudja ünnepegni, nemzeti hőssé avatni és megjutalmazni azo-

kat, akik kiváló dolgokat cselekedtek. Bár a katonai szolgálat nem kötelező, nyarankint *százezrek* jelentkeznek önként a katonai kiképző táborokban, mert a nemzetnek érdeke, hogy sok olyan fia legyen, aki a fegyverrel bánni tud; közmegegyezésnek tenné ki magát az a munkaadó, aki levonná alkalmazottjának bérét arra a nyolc hétre, míg az alkalmazott a „nyári táborban” katonává képeztetni ki magát. A katonai szolgálatra való készség, mely úgy az alkalmazottól, mint a munkaadótól nagy áldozatot követel, arra vall, hogy Amerikában erősebb a nemzeti érzés, mint nálunk.

A nemzeti érzés túlhajtásait azonban Amerika nem tűri. 1869-ben belefoglalták az alkotmányba a szavazati jog védelmét, s az alkotmány új: XV. cikkelye felhatalmazta a törvényhozást, hogy a szavazati jog védelmére tegye meg a szükséges lépéseket. E felhatalmazás alapján jött létre az erőszak elleni törvény, a *Force Act*, mely bűncselekménynek nyilvánítja a szavazók megfélemlítését, valamint a szavazóknak akár csellel, akár erőszakkal való akadályozását abban, hogy szavazati jogukat a legteljesebb szabadsággal (és természetesen titkosan) gyakorolhassák. A *Force Act* életbeléptetése után sok évig minden választáshoz kivonult a katonaság és megszállotta a választási helyiségek környékét, hogy a választók szabad mozgását biztosítsa s őket a kortesek tolokodásától megvédelmezze. Mert az igazi demokráciában a katonaság is a népe s békében még a katonaságnak is készen kell állnia a polgár veszélyeztetett jogának megvédésére.

TARTALOM.

	Oldal
I. Történeti előzmények	5
II. Ellentétek az angol és amerikai felfogás között	16
III. A jog és a közhatalom eredete	21
IV. Az amerikai nép természetes jogai.....	28
V. A demokratikus kormányzás első nehézségei.....	34
VI. Párt-harcok a demokrácia körül.....	41
VII. A beszéd és az írás szabadsága.....	47
VIII. A nép részvétele a bíráskodásban.....	54
IX. A nép diktálja a politikát.....	63
X. A zsákmány-rendszer	69
XI. A demokrácia veszedelme és megerősödése.....	75
XII. A demokrácia és a nacionalizmus	82